

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของอสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการเสริมสร้างพลังที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน โดยผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน

ตอนที่ 2 ปัจจัยและเงื่อนไขบางประการที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของ อสม.

ตอนที่ 4 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน

ตอนที่ 5 ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตอนที่ 6 ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตอนที่ 7 สรุปขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน

1. สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอองไกรลาค จังหวัดสุโขทัย อยู่ห่างจากตัวอำเภอองไกรลาคไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนสิงห์วัฒนา) เป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ 33 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 20,625 ไร่ ทิศเหนือติดกับ ต.กกแรต อ.องไกรลาค จ.สุโขทัย ส่วนทิศใต้ ติดกับ ต.ไกรนอก อ.องไกรลาค จ.สุโขทัย ส่วนทิศตะวันออก ติดกับ ต.ท่าช้าง อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก และทิศตะวันตกติดกับ ต.กกแรต และ ต.ไกรนอก อ.องไกรลาค จ.สุโขทัย แต่เดิมตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นหมู่บ้านที่ขึ้นอยู่กับตำบลกกแรต เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้รับการเสนอให้แยกออกจากตำบลกกแรต และตั้งเป็นตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เมื่อประมาณ 20 ปี ปัจจุบันมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,785 คน แต่เดิมเป็นชุมชนที่เก่าแก่โดยเฉพาะ หมู่ 2 และ หมู่ 3 ซึ่งเคยเป็นหมู่บ้านเดียวกันมีประชากรค่อนข้างหนาแน่น (ดังรายละเอียดตามตาราง 6) ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชุมชนจะมีสองลักษณะคือชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ โดยชาวบ้านจะนิยมสร้างบ้านเรือนตามแนวสองฟากถนน เนื่องจากมีทางหลวงแผ่นดินขนาดสี่ช่องทางจราจรระหว่างจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดพิษณุโลกตัดผ่านกลางชุมชน ซึ่งบ้านส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นบ้านสองชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้และบ้านตึกชั้นเดียว มีรั้วล้อมรอบบริเวณบ้าน และมีการถมพื้นที่จนสูงเท่ากับระดับถนน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเรื่องน้ำท่วมขังในฤดูฝน การจัดตั้งบ้านเรือนเป็นไปอย่างค่อนข้างมีระเบียบ ส่วนชุมชนเก่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะนิยมตั้งบ้านเรือนริมลำคลองและถนนซอยไปทุ่งนา ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่าที่ทำด้วยไม้ เป็นบ้านชั้นเดียวได้สูงเพราะในฤดูฝนจะมีน้ำหลากและท่วมขังเป็นเวลานาน ไม่มีรั้วรอบบริเวณบ้าน การจัดตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายเป็นกลุ่มๆ และส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน และอยู่ใกล้กับพื้นที่ทำการเกษตรของครอบครัว โดยมีถนนคอนกรีตและลาดยางเรียบตามลำคลองเพื่อใช้ในการเดินทางและขนส่งสินค้าการเกษตร

สภาพพื้นที่ทั้งหมดของตำบลบ้านใหม่สุขเกษมเป็นที่ราบลาดเทจากทิศเหนือไปทางทิศใต้ โดยมีคลองส่งน้ำทั้งที่เป็นคลองธรรมชาติและคลองที่ได้รับการขุดลอก จำนวน 12 แห่ง ได้แก่ คลองปากบาง คลองแขวน คลองมาบคุต คลองหนองเงิน คลองหนองดิน คลองหนองโรง คลองกอนแก่น คลองน้อย คลองปากกรด คลองหนองแปบ คลองหมื่นเพชร และคลองหนองหัวควาย ซึ่งคลองเหล่านี้จะมีน้ำตลอดทั้งปีเพราะมีระบบการชลประทานระบายน้ำและรองรับน้ำที่ผันมาจากเขื่อนนเรศวร อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยคลองกอนแก่นมีความสำคัญต่อชุมชนบ้านใหม่สุขเกษมมากที่สุดเพราะมีความเก่าแก่มากที่สุดและไหลผ่านถึง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 บ้านใหม่สุขเกษม, หมู่ 3 บ้านใหม่สุขเกษม, หมู่ 4 บ้านใหม่สุขเกษมแถว และ หมู่ 5 บ้าน

ใหม่โพธิ์ทอง ส่วนคลองหนองแพบ ที่ไหลผ่านหมู่ 3 บ้านใหม่สุขเกษม เป็นคลองที่ยาวที่สุดและปลาชุกชุมมากที่สุดจึงเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชุมชนและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ลำคลอง บางส่วนได้จับปลาในคลองเป็นอาชีพเสริม ส่วนหมู่ 7 บ้านหนองเงินมีลำคลองไหลผ่านมากที่สุดถึง 5 แห่งด้วยกัน ได้แก่ คลองแขวน คลองมาบคุด คลองหนองเงิน คลองหนองดินและคลองหนองโรง นอกจากนี้ในชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ยังมีหนองและบึงที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนมายาวนานอีกถึง จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ บึงครอบครัว บึงอ้อ บึงซำย หนองไต้และหนองเสือ โดยบึงครอบครัว ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 1 บ้านบึงครอบครัว มีความสำคัญมากที่สุด เพราะมีขนาดใหญ่ มีน้ำตลอดทั้งปีและมีปลาชุกชุม จึงเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบึงครอบครัว และหมู่บ้านใกล้เคียง อีกทั้งเป็นแหล่งอาชีพเสริมของชาวบ้านโดยการจับปลาไปขาย โดยในแต่ละปี จะมีประมงจังหวัดร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลบ้านใหม่สุขเกษมจะร่วมกันปล่อยพันธุ์ปลานานาชนิด เช่น ปลาสวาย ปลานิล ปลาตะเพียน และกำหนดระยะเวลาการห้ามจับปลา ในช่วงฤดูวางไข่ (ฤดูฝน) ควบคุมดูแลกันเองโดยชุมชน และในช่วงต้นฤดูร้อนจะมีการกำหนดวันจับปลาเป็นประจำทุกปี ด้วยวิธีการใช้แหเท่านั้น โดยการจำหน่ายบัตรใบละ 50 บาทต่อหนึ่งคน ต่อวันเพื่อนำเงินไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

เนื่องจากตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและมีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นลำคลอง หนองและบึง จำนวนมาก ลักษณะดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำนาเพราะมีน้ำที่เป็นปัจจัยสำคัญของการทำนาตลอดเกือบทั้งปี ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำนาปรัง (ร้อยละ 56.37 ของครัวเรือน) โดยสามารถทำนาได้เฉลี่ยปีละ 2 ครั้ง มีพื้นที่ทำนาถึง 16,501 ไร่ (ร้อยละ 80.01) (ดังรายละเอียดตามตาราง 7) ในฤดูเก็บเกี่ยวข้าวจะมีผลผลิตที่เป็นข้าวเปลือกจำนวนมาก ทำให้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือโรงสีโชคชัยธัญกิต ตั้งอยู่ตั้งริมถนนสายเอเชีย หมู่ที่ 1 บ้านบึงครอบครัว มีคนงานและเจ้าหน้าที่ ประมาณ 150 คน นอกจากนี้ยังมีโรงสีข้าวขนาดเล็ก จำนวน 5 แห่ง กระจายไปตามหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบึงครอบครัว จำนวน 2 แห่ง หมู่ 3, หมู่ 5 และหมู่ 6 หมู่ละ 1 แห่ง เพื่อรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรโดยตรงหลังจากเกี่ยวข้าวทันที ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ต้องมียุ้งฉางเพื่อเก็บข้าวเปลือกก่อนนำไปขายต่อที่ตัวอำเภอองไกรลาค ทั้งนี้การที่เกษตรกรสามารถทำนาได้ตลอดทั้งปีและข้าวเปลือกราคาค่อนข้างสูงทำให้ชาวบ้านในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ทำให้ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา พบว่า มีร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูเกิดขึ้นในชุมชน จำนวนมาก ถึง 14 ร้าน โดยกระจายอยู่ในเกือบทุกหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1, 2, 3, 5 และ 6 โดยเฉพาะในหมู่ 3 เพียงหมู่เดียวมีร้าน

จำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี ถึง 8 ร้านเพราะเป็นหมู่บ้านใหญ่และอยู่ใจกลางของชุมชน โดยมีการแข่งขันกันจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูและปุ๋ยในรูปแบบต่างๆ ทั้งการลดราคา การจับฉลากรางวัล และแจกของแถม เช่น พัดลม ผ้าห่ม เสื้อกันหนาว เสื้อคลุม เสื้อยืด ผ้าขนหนู เป็นต้น รวมทั้งการขายสารเคมีกำจัดศัตรูและปุ๋ยเคมี ในรูปเงินผ่อน และ เงินเชื่อระยะสั้น อีกด้วย ทั้งนี้เพราะชาวบ้านนิยมใช้ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช ยาฆ่าเชื้อราและโรคพืช รวมทั้งปุ๋ยเคมีและฮอร์โมนต่างๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้มากที่สุด ซึ่งจากการที่สามารถทำนาได้เกือบตลอดปีและมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีอย่างกว้างขวาง ทำให้มีอาชีพใหม่ๆ เกี่ยวกับการทำนาเกิดขึ้น ได้แก่ อาชีพรับจ้างฉีดพ่นยาฆ่าแมลงและยาฆ่าหญ้า รับจ้างหว่านปุ๋ย รับจ้างหว่านข้าว รับจ้างเกี่ยวข้าว (โดยใช้รถเกี่ยวข้าว) รับจ้างปั่นนา โถนา ทำให้วิถีชีวิตการทำนาดั้งเดิมของชาวบ้านตำบลบ้านใหม่สุขเกษมเปลี่ยนแปลงไป ไม่มีการช่วยเหลือการเอาแรง (ลงแขก) กันในขั้นตอนการไถนา การดำนา การหว่านข้าว หรือการเกี่ยวข้าวเหมือนในอดีตที่ผ่านมาอีกต่อไป ในทุกขั้นตอนของการทำนาส่วนใหญ่จะใช้วิธีการจ้างเพราะสะดวกและรวดเร็ว เนื่องจากมีการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีในการทำนาที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น รถไถนาแบบสี่ล้อ รถเกี่ยวข้าว เครื่องฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแรงดันลมสูง นอกจากนี้ในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมยังมีบิมน้ำมันถึงจำนวน 7 แห่ง เพราะน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการทำนา โดยเฉพาะการใช้เครื่องสูบน้ำเข้านา การใช้รถไถนา การใช้รถเกี่ยวข้าว และการขนส่งผลผลิต รวมทั้งการใช้เครื่องฉีดพ่นยาฆ่าแมลงและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่างๆ ซึ่งล้วนจำเป็นต้องใช้น้ำมันทั้งสิ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โดยมีวิสัยทัศน์คือ "ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม การคมนาคมสะดวก ชุมชนเข้มแข็ง แหล่งน้ำเพียงพอ เดิมต่อการศึกษา อาชีพก้าวหน้า พละนาภัย สมบูรณ์ มุ่งเน้นเศรษฐกิจพอเพียง" จากวิสัยทัศน์ดังกล่าว ทำให้ชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกได้เป็นอย่างดี โดยประชาชนมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ทุกหลังคาเรือน มีเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านสะดวกสบาย โดยมีถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำนวน 7 สาย และมีถนนลาดยางอีก 4 สาย และส่วนการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน มีป้อมยามตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน จำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 บ้านบึงครอบครัว มีเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจมาประจำป้อมยาม จำนวน 5 คน นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) อีกจำนวน 40 คน คอยช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการรักษาความปลอดภัยอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้ยังมีสถานีวิทยุของทัพบ

ภาคที่ 3 กงไกรลาศ ตั้งอยู่ที่ บ้านใหม่โพธิ์ทอง ซึ่งจะให้บริการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมอย่างต่อเนื่องเสมอมา

ชาวบ้านตำบลบ้านใหม่สุขเกษมเป็นผู้มีจิตใจเลื่อมใส และศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ถึง 4 แห่ง คือ วัดบ้านใหม่สุขเกษม วัดบึงครอบครัว วราราม และวัดบ้านใหม่โพธิ์ทอง แสดงให้เห็นว่าโดยพื้นฐานแล้ว ชาวบ้านเป็นผู้จิตใจดี โอบอ้อมอารีย์ ชอบทำบุญ โดยเฉพาะวัดบ้านใหม่สุขเกษมซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่ของชุมชนมีอายุประมาณ 80 ปีและตั้งอยู่กลางชุมชน มีพระจำวัดจำนวน 8 รูป โดยมีหลวงพ่อดี เป็นเจ้าอาวาสและเป็นที่เคารพเลื่อมใสและศรัทธาของชาวบ้านทุกคน นอกจากนี้ยังมีวัดบึงครอบครัว ซึ่งถึงแม้จะเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อประมาณ 11 ปีที่ผ่านมา ด้วยแรงศรัทธาและความร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้านบึงครอบครัว แต่เป็นวัดที่มีความสำคัญเช่นกันและเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านบึงครอบครัวตลอดมา โดยมีหลวงพี่ประโลม พระหนุ่มนักพัฒนาเป็นเจ้าอาวาส โดยมีพระจำวัด จำนวน 5 รูป ซึ่งในแต่ละปี ชาวบ้านตำบลบ้านใหม่สุขเกษมจะมีการหมุนเวียนในจัดกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญไปตามวัดทั้งสองแห่งอย่างต่อเนื่อง เช่น ทำบุญวันขึ้นปีใหม่ ทำบุญวันเข้าพรรษา ทำบุญวันออกพรรษา ตักบาตรเทโว ทำบุญและสงฆ์พระวันสงกรานต์ และบวชนาคหนุ่มเป็นประจำทุกปี

ในด้านการศึกษา ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีโรงเรียน จำนวน 2 แห่งคือ โรงเรียนบ้านใหม่สุขเกษม ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมากเพราะตั้งอยู่ในใจกลางชุมชนและชาวบ้านนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนมากที่สุด โดยเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียน จำนวน 392 คน มีครู จำนวน 21 คน โดยผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ที่รักใคร่นับถือของชาวบ้านใหม่สุขเกษมเพราะเป็นครูนักพัฒนาและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ส่วนโรงเรียนบ้านใหม่โพธิ์ทอง เปิดสอนชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน จำนวน 42 คน มีครู จำนวน 4 คน นอกจากนี้ยังมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อีกจำนวน 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 บ้านใหม่สุขเกษม มีเด็กเล็กจำนวน 64 คน และครูพี่เลี้ยง 3 คน

ในด้านการสาธารณสุข ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีสถานีนอนมาลัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นสถานบริการสุขภาพที่มีความสำคัญมากและเป็นที่พักยามเจ็บไข้ให้กับชาวบ้านได้อย่างดี อีกทั้งยังเป็นศูนย์บริการสุขภาพชุมชนที่มีมาตรฐาน ให้บริการแบบใกล้บ้าน ใกล้ใจ เน้นบริการสุขภาพแบบองค์รวมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และจิตวิญญาณ รวมทั้งให้บริการแบบบูรณาการทั้งการรักษาพยาบาล การควบคุมป้องกันโรค การสร้างเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสุขภาพ มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ

ในด้านการบริการสุขภาพเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มาก อยู่ในพื้นที่มานาน เป็นที่เคารพรักใคร่ของชาวบ้าน และมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะการดำเนินการควบคุมป้องกันโรคและการสร้างเสริมสุขภาพ ด้วยการสรรค์สร้างนวัตกรรมและกิจกรรมใหม่ๆ โดยมีการจัดกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น จัดมหกรรมสร้างเสริมสุขภาพ แข่งขันกีฬาประจำปี การส่งเสริมให้มีชมรมออกกำลังกายต่างๆ เช่น ชมรมแอโรบิก ชมรมฟุตบอล เป็นต้น นอกจากนี้โรงพยาบาลกงไกรลาศ ยังส่งเวชภัณฑ์มาสนับสนุนและส่งเจ้าหน้าที่มาหมุนเวียนให้บริการสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้สถานอนามัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษมสามารถให้บริการด้านสุขภาพทั้งเชิงรุกและเชิงรับได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่พึงของประชาชนในด้านสุขภาพได้อย่างแท้จริง

ตาราง 6 แสดงจำนวนและร้อยละของประชากรตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

หมู่ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ประชากร	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร	ร้อยละ ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวน เกษตรกร
1	บ้านบึงครอบ	421	96	65	67.71	195
2	บ้านใหม่สุขเกษม	1,166	255	125	49.02	285
3	บ้านใหม่สุขเกษม	773	192	110	57.29	240
4	บ้านใหม่สุขเกษมแถว	553	126	62	49.21	165
5	บ้านใหม่โพธิ์ทอง	815	212	120	56.60	360
6	บ้านใหม่โพธิ์ทอง	632	156	82	52.56	246
7	บ้านหนองเงิน	262	68	47	69.12	141
8	บ้านจิกเอน	193	57	44	77.19	142
	รวม	4,785	1,162	655	56.37	1,774

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

ตาราง 7 แสดงจำนวนและร้อยละของพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนพื้นที่ ทั้งหมด (ไร่)	จำนวน พื้นที่ทำ การเกษตร (ไร่)	ร้อยละ พื้นที่ทำ การเกษตร	จำนวน พื้นที่ อื่น ๆ (ไร่)	ร้อยละ พื้นที่ อื่น ๆ
1	บ้านปึงครอบครัว	1,988	1,491	75.00	497	25.00
2	บ้านใหม่สุขเกษม	2,335	1,785	76.44	550	23.56
3	บ้านใหม่สุขเกษม	1,760	1,410	80.11	350	19.88
4	บ้านใหม่สุขเกษมแถว	2,108	1,568	74.38	540	25.62
5	บ้านใหม่โพธิ์ทอง	5,579	4,794	85.93	785	14.07
6	บ้านใหม่โพธิ์ทอง	3,527	2,987	84.69	540	15.31
7	บ้านหนองเงิน	2,048	1,316	64.26	732	35.74
8	บ้านจิกเอน	1,280	1,150	89.84	130	10.16
	รวม	20,625	16,501	80.01	4,124	19.99

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

2. ปฏิทินของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

ตาราง 8 แสดงปฏิทินชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

ปฏิทินชุมชนด้านเศรษฐกิจ/ การประกอบอาชีพ	เดือน (เดือนไทย)	ปฏิทินชุมชนด้านประเพณี/ วัฒนธรรม/สังคม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อรา ใส่ยา เบื่อปู ใส่ยาฆ่าหอยเชอร์รี่ หว่านปุ๋ย และฉีดพ่น ฮอร์โมน	มกราคม เดือนยี่	- ทำบุญปีใหม่ที่โรงเรียน บ้านใหม่สุขเกษมและ วัดบ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยปลูกมะระ ปลูกถั่ว ปลูกมะเขือ รับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขายที่นอน/ เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)		
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ฉีดพ่นฮอร์โมน ฉีดพ่นยา ฆ่าเชื้อรา ใส่ยาฆ่าหอยเชอร์รี่ ใส่ยาเบื่อปู ใส่ยาเบื่อ หนู หว่านปุ๋ย และ เกี่ยวข้าว	กุมภาพันธ์ เดือนสาม	- ทำบุญวันมาฆบูชา ที่วัดบ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอน ทำ ปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำ ดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขาย ที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)		
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง หว่านปุ๋ย ใส่ยาเบื่อหนู และเกี่ยวข้าว	มีนาคม เดือนสี่	- จัดงานวัน อสม.ที่โรงเรียน บ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอนทำ ปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำ ดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขาย ที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)		

ตาราง 8 (ต่อ)

ปฏิทินชุมชนด้านเศรษฐกิจ/ การประกอบอาชีพ	เดือน (เดือนไทย)	ปฏิทินชุมชนด้านประเพณี/ วัฒนธรรม/สังคม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ไถนา บ่มนา ตีเทือก (ทำเทือกนาหลังทำการไถแล้ว) แซ่ข้าว เปลือก (บ่มเมล็ดข้าวเปลือกให้งอก) หว่านข้าว ฉีด พ่นยาฆ่าหญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ใส่ยาฆ่าหอย เชอร์รี่ ใส่ยาเบื่อปู หว่านปุ๋ย และฉีดพ่นฮอร์โมน อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	เมษายน เดือนห้า	- บวชนาคหมู่ - สรงน้ำพระ - รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ที่วัดบ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ใส่ยาเบื่อปู ใส่ยาฆ่าหอย เชอร์รี่ หว่านปุ๋ย และฉีดพ่นฮอร์โมน อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	พฤษภาคม เดือนหก	- จัดงานแข่งขันกีฬาประจำ ตำบลที่โรงเรียนบ้านใหม่ สุขเกษม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง หว่านปุ๋ย ใส่ยาเบื่อหนู และ เกี้ยวข้าว อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดขอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	มิถุนายน เดือนเจ็ด	

ตาราง 8 (ต่อ)

ปฏิทินชุมชนด้านเศรษฐกิจ/ การประกอบอาชีพ	เดือน (เดือนไทย)	ปฏิทินชุมชนด้านประเพณี/ วัฒนธรรม/สังคม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ฉีดพ่นยาฆ่า หญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง หว่านปุ๋ย ใช้น้ำเพื่อหนู และ เกี้ยวข้าว	กรกฎาคม เดือนแปด	- ทำบุญวันเข้าพรรษาที่วัด บ้านใหม่ สุขเกษม - แห่เทียนจำนำพรรษาที่วัด
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดชอบที่นอนทำ ปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำ ดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขาย ที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)		บ้านใหม่สุขเกษมและวัดบึง ครอบครัว
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดชอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์(หมู่ 8)	สิงหาคม เดือนเก้า	- ทำบุญวันแม่ ที่โรงเรียน บ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดชอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	กันยายน เดือนสิบ	- จัดงานวันสารทไทย - จัดงานเทศมหาชาติที่วัด บ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดชอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	ตุลาคม เดือนสิบ เอ็ด	- ทำบุญวันออกพรรษา - ตักบาตรข้าวต้ม/ตักบาตร เทโวที่วัดบ้านใหม่สุขเกษม
อาชีพเสริม โดยรับจ้างทำที่นอน คัดชอบที่นอน ทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)	พฤศจิกายน เดือน สิบสอง	- จัดงานวันลอยกระทงที่ วัดบึงครอบครัว

ตาราง 8 (ต่อ)

ปฏิทินชุมชนด้านเศรษฐกิจ/ การประกอบอาชีพ	เดือน (เดือนไทย)	ปฏิทินชุมชนด้านประเพณี/ วัฒนธรรม/สังคม
อาชีพหลัก ทำนา โดยมีกิจกรรมดังนี้ ไถนา บั่มนา ตีเทือก (ทำเทือกนาหลังทำการไถแล้ว) แซ่ข้าว เปลือก (ปมเม็ดข้าวเปลือกในงอก) หว่านข้าว ฉีดพ่นยาฆ่าหญ้า ฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อรา ใส่ยาฆ่าหอยเชอรี่ ใส่ยาเบื่อปู หว่านปุ๋ย และฉีดพ่นฮอร์โมน	ธันวาคม เดือนอ้าย	- ทำบุญวันพ่อที่วัดบึงครอบครัว
อาชีพเสริม ปลูกมะระ ปลูกถั่ว ปลูกมะเขือ รั้วข้างทำที่นอน คัดขอบที่นอนทำปลอกที่นอน (หมู่ 3) ทำไม้กวาด (หมู่ 1 และ 7) ทำดอกไม้จัน (หมู่ 3) ทำข้าวซ้อมมือ (หมู่ 1) รถเร่ขายที่นอน/เฟอร์นิเจอร์ (หมู่ 8)		

การทำปฏิทินชุมชนของตำบลบ้านใหม่สุขเกษมเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. ให้สอดคล้องกับช่วงเวลาว่างของ อสม. ไม่เป็นการรบกวนชีวิตประจำวันหรือขัดแย้งกับประเพณีในชุมชน ซึ่งจากผลการทำปฏิทินชุมชนด้านเศรษฐกิจ/การประกอบอาชีพ และด้านประเพณี/วัฒนธรรม/สังคม (รายละเอียดตามตาราง 8) พบว่า ชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมในทุกหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือการทำนา ปีละ 2 ครั้ง โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 8 เดือนตั้งแต่เดือนอ้าย (ธันวาคม) ถึงเดือนแปด (กรกฎาคม) โดยมีกิจกรรมหรือขั้นตอนการทำงานดังนี้

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้วเกษตรกรส่วนใหญ่จะรอให้ฟางข้าวแห้งก่อน ใช้เวลาประมาณ 3-5 วัน และจุดไฟเผาก่อน แล้วจึงทำการไถ โดยให้เหตุผลว่าหากไถนาจนฟางข้าวแห้งที่โดยไม่ได้เผาก่อน จะไถนาได้ยากเพราะฟางข้าวที่สดจะไปติดที่ผลาญรถไถนา รวมทั้งเวลาไถน้ำหลังจากไถเสร็จแล้ว น้ำจะเน่าและมีกลิ่นเหม็นเนื่องจากฟางข้าวที่สด เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้รถ "อีสาม" (รถไถนาขนาดกลางแบบสี่ล้อ มีสี่ล้อ) และรถไถนาขนาดใหญ่เพราะไถนาได้รวดเร็ว สะดวก สบายไม่เหน็ดเหนื่อย ไม่เสียเวลามากเหมือนรถ "อีหอบ" (รถไถชนิดเดินตามขนาดเล็กแบบ

สองล้อ) ที่ต้องใช้แรงมากเวลาไถนาและเสียเวลา หลังจากนั้นจึงทำการ "บั่นนา" คือการบดดินที่เป็นก้อนใหญ่ให้เล็กลง หลังจากนั้นจะทำการ "ตีเทือก" หรือบางครั้ง เรียกว่า "คราดนา" คือการใส่น้ำลงไปในพื้นที่ผ่านการไถและบั่นเรียบรอยแล้ว โดยใช้รถไถคราดซ้ำเพื่อให้ดินละเอียดมากขึ้นแล้วไถน้ำแช่ไว้ โดยในระหว่างที่ไถนา ชาวนาจะทำการแช่เมล็ดพันธุ์ข้าวเปลือก (การบ่มเมล็ดข้าวเปลือกในถัง) ที่ได้จัดเตรียมไว้ โดยแช่น้ำไว้สองคืน หลังจากนั้นนำไปใส่กระสอบและรดน้ำทุกวันอีกสองคืน เมื่อเมล็ดข้าวเริ่มงอก แสดงว่าพร้อมที่จะนำไปหว่านลงในนาได้ หลังจากนั้นชาวนาจะระบายน้ำในนาออกให้หมด แล้วนำข้าวกล้าที่กำลังงอกไปหว่านลงในแปลงนา และทำการฉีดพ่นยาคุมหญ้า (ยาฆ่าหญ้า) ทันที หลังจากนั้นสวนใหญ่เกษตรกรจะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง รวมทั้งมีการใส่ปุ๋ยเคมี และฉีดฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต หากมีเพลี้ย หรือโรคเชื้อราต่างๆ จะทำการฉีดพ่นยาฆ่าแมลงและฉีดพ่นยาฆ่าเชื้อราตามสถานการณ์ และช่วงระยะเวลาที่มีการระบาดของศัตรูพืชในนาข้าว โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะมีโรคข้าวมากกว่าในฤดูฝน ซึ่งสวนใหญ่เกษตรกรจะนิยมฉีดพ่นโดยการผสมสารเคมีหลายๆ ชนิดไปพร้อมๆ กันเพื่อประหยัดเวลาและแรงงานในการฉีดพ่น โดยสวนใหญ่จะใช้เครื่องพ่นแรงดันลมสูงชนิดที่ติดอยู่กับรถเพราะสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวกและสามารถฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ครั้งละมากๆ เพราะมีถังบรรจุสารเคมีได้ถึง 200 ลิตร แล้วใช้สายยางยาวประมาณ 200-500 เมตรฉีดพ่นทำให้สามารถฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีการใช้ยาเบื่อปูและยาฆ่าหอยเชอร์รี่ที่มากัดกินต้นข้าวในช่วงที่กำลังเจริญเติบโต และเมื่อข้าวเริ่มตั้งท้องและออกรวง ชาวนาจะใช้ฮอร์โมนฉีดพ่นเพื่อเร่งให้ข้าวออกรวงสมบูรณ์ รวงใหญ่และเมล็ดข้าวไม่ลีบ และเมื่อข้าวแก่ใกล้เก็บเกี่ยวได้ ชาวนาจะระบายน้ำในนาออกให้หมดเพื่อความสะดวกในการเก็บเกี่ยวและข้าวจะได้มีความชื้นต่ำ ทำให้ขายได้ราคาดี แต่ช่วงนี้จะมีหนูมารบกวน จึงจำเป็นต้องใช้ยาเบื่อหนู ซึ่งตั้งแต่เริ่มหว่านข้าวจนข้าวแก่สามารถเก็บเกี่ยวได้จะใช้เวลา ประมาณ 3 - 4 เดือนแล้วแต่ชนิดของพันธุ์ข้าวที่เลือกปลูก โดยการเก็บเกี่ยวข้าวในปัจจุบันใช้วิธีจ้างรถเกี่ยวข้าวซึ่งสะดวกและรวดเร็วเพราะสามารถสีออกมาเป็นเมล็ดข้าวเปลือกและบรรจุลงกระสอบได้เลย หลังจากนั้นจะมีรถบรรทุกจากโรงสีข้าว หรือทำข้าวมารับซื้อถึงที่นา โดยชาวนาไม่ต้องมียุ่งฉางสำหรับเก็บข้าวเปลือก หรือมีลานตากข้าวเหมือนในอดีต ตามขั้นตอนหรือกิจกรรมการทำนาดังกล่าว ทำให้มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นในชุมชนตำบล บ้านใหม่สุขเกษม โดยจะมีชาวบ้านและ อสม. บางคนรับจ้างฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ฉีดพ่นยาฆ่าหญ้า ฮอร์โมนและสารเร่งต่างๆ รับจ้างหว่านปุ๋ยรับจ้างหว่านข้าว และในช่วงเดือนอ้าย (ธันวาคม) และเดือนสี่ (มีนาคม) เป็นช่วงการเก็บเกี่ยวข้าว

และเตรียมที่นาเพื่อปลูกข้าวจึงมี อสม. บางคนรับจ้างไถนา รับจ้างปันนา ตีเทือกและรับจ้างเกี่ยวข้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ในช่วงระหว่างการทำนา เกษตรกรบางส่วนยังมีการปลูกมะระ ปลูกถั่วฝักยาว และปลูกมะเขือ ร่วมด้วยในช่วงเดือนอ้าย (ธันวาคม) ถึงเดือนยี่ (มกราคม) ส่วนช่วงเวลาที่เหลือประมาณ 4 เดือน (เดือนสิงหาคมถึงเดือนพฤศจิกายน) และในช่วงเวลาว่างระหว่างรอการเกี่ยวข้าว เกษตรกรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเสริมโดยรับงานจากโรงงานทำที่นอนมาทำที่บ้าน ได้แก่ รับจ้างทำที่นอน และรับจ้างคัดขอบที่นอน โดยในชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีโรงทำที่นอนถึง 5 แห่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านใหม่สุขเกษม ทำให้ที่นอนบ้านใหม่สุขเกษมเป็นสินค้าที่ค่อนข้างมีชื่อเสียง ถึงแม้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมจะไม่มีแหล่งวัตถุดิบคือฟ่อนในพื้นที่ก็ตาม แต่จะไปรับซื้อฟ่อนและจั่วจากตำบลและอำเภอใกล้เคียงมาเป็นวัตถุดิบในการทำที่นอน ทั้งยังทำให้เกิดอาชีพภรรยาที่นอนไปตามต่างจังหวัดอีกด้วย นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านยังมีการรวมกลุ่มกันทำอาชีพเสริมในครัวเรือนที่แตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 3 เนื่องจากมีความชำนาญในการทำที่นอนอยู่ก่อนแล้ว จึงมีการทำปลอกที่นอนเสริมด้วย นอกจากนี้เกษตรกรบางส่วนยังมีการรวมกลุ่มทำดอกไม้จัน ส่วนหมู่ 1 และ หมู่ 7 มีการรวมกลุ่มกันทำไม้กวาด และการทำข้าวตุงข้อมมือ และส่วนหมู่ 8 ชาวบ้านบางส่วนจะรับเฟอร์นิเจอร์ไม้จากจังหวัดตากและจังหวัดแพร่มาทำการขัดและลงสีเพื่อตกแต่งให้สวยงามแล้วใส่รถส่งขายตามต่างจังหวัด

ตอนที่ 2 ปัจจัยและเงื่อนไขบางประการที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของอสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ในการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขบางประการที่มีอิทธิพลต่อการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ในชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม พบว่า มีปัจจัยและเงื่อนไขบางประการที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะของอสม. ด้านการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังต่อไปนี้

1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของบริษัทขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ในชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม จะมีบริษัทขนาดใหญ่ จำนวน 2 บริษัท มาแข่งขันกันโฆษณาประชาสัมพันธ์เปิดตัวสินค้าใหม่ๆ เป็นประจำทุกปี โดยบริษัทขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเหล่านี้จะเข้ามานัดประชุมชาวบ้าน และเกษตรกรผ่านทางร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นตัวแทนของบริษัทในชุมชนเพื่อโฆษณาสินค้าใหม่ๆ ปีละ 2 ครั้ง ในช่วงต้นฤดูกาลทำนาคือ ในช่วงประมาณเดือนธันวาคม และเดือนมีนาคม โดยทางตัวแทนจากบริษัทจะมีการนำสิ่งของ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันมาแจกฟรีให้กับชาวบ้านทุกคนที่เข้าร่วมรับฟังการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้า ซึ่ง

การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของบริษัทขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นสาเหตุสำคัญหรือสิ่งที่ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลาย

2. รูปแบบและวิธีการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีการแข่งขันกันค่อนข้างมากโดยมีกลยุทธ์ในการขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากบริษัทแม่ ด้วยการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบโดยมีทั้งการลดราคาเป็นพิเศษ และให้ของแถมฟรีสำหรับผู้ซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารกำจัดวัชพืช ฮอริโมน หรือปุ๋ยเคมี โดยเฉพาะในวันที่บริษัทแม่มาจัดวันประชุมเปิดตัวสินค้าจะมีการแจกและแถมสิ่งของ เช่น ผ้าหมวกกันนวด พัดลม หม้อหุงข้าว เตารีด เสื้อยืดแขนสั้น เสื้อคลุมแขนยาว ผ้าขนหนู เป็นต้น แล้วแต่ว่าจะส่งซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีมูลค่าเท่าใด ทั้งนี้ยังไม่ต้องจ่ายเงิน เมื่อสั่งซื้อแล้วสามารถรับของแถมกลับบ้านไปได้ทันที แล้วจึงไปจ่ายเงินและรับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งจองไว้กับร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนที่เป็นตัวแทนของบริษัทในภายหลัง ทำให้มีชาวนาจำนวนมากที่สั่งซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชล่วงหน้าเพราะต้องการได้ของแถมเหล่านั้นและคิดว่าถึงอย่างไรก็จำเป็นต้องใช้สารเคมีเหล่านั้นอยู่แล้ว ซึ่งรูปแบบและวิธีการดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญหรือสิ่งที่ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างกว้างขวาง

3. การเข้าถึงสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างสะดวก

การที่เกษตรกรสามารถหาซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างสะดวกในชุมชน เพราะมีร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนถึง 14 ร้าน กระจายไปเกือบทุกหมู่บ้าน เป็นสิ่งหนึ่งที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ชาวนามีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมาก โดยในอดีตที่ผ่านมาหากเกษตรกรต้องการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะต้องจ้างเหมารถยนต์ไปซื้อที่ตัวจังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก หรือที่ตัวอำเภอทองไทรลาด ซึ่งต้องเสียเวลาและเสียเงินค่าเดินทางไปซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชดังกล่าว ทำให้เกษตรกรใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเท่าที่จำเป็นหรือเมื่อเกิดโรคระบาดเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในทุกหมู่บ้าน ทำให้สามารถหาซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีรถยนต์จำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากร้านในตัวจังหวัดสุโขทัยมาติดต่อขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรงให้กับเกษตรกรถึงที่บ้าน เนื่องจากยอดขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เคยขายได้ลดลง จึงออกมาจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรูปแบบเงินผ่อนและให้บริการขนส่งสินค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชถึงที่บ้านเกษตรกร

4. พฤติกรรมการเลียนแบบการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

สาเหตุหนึ่งของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรเกิดจากการได้พูดคุยกับเพื่อนบ้าน หรือการสังเกตพฤติกรรมการเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเพื่อนบ้าน และญาติ ใกล้ชิด เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้นหากใครใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใดแล้วได้ผลดี เกษตรกรจะบอกต่อกันไป หรือใครที่ทำมาแล้วได้ผลผลิตมากกว่าคนอื่น จะถูกถามหรือได้รับความสนใจจากเพื่อนบ้านเป็นพิเศษ มีการซักถามว่ามีวิธีการอย่างไร ใช้สารเคมีอะไรบ้าง ใช้ฮอร์โมนอะไร ใช้ปุ๋ยสูตรอะไร เป็นต้น ทำให้ชาวนาส่วนใหญ่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารกำจัดวัชพืช ฮอโมน หรือปุ๋ยเคมี ที่มีลักษณะและชนิดใกล้เคียงกัน รวมทั้งเลียนแบบวิธีการใช้และเลียนแบบวิธีการป้องกันตนเอง อีกด้วย

5. ฤดูกาลและสภาพภูมิอากาศ

ช่วงฤดูกาลและสภาพภูมิอากาศมีผลต่อปริมาณการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกัน โดยพบว่า ในช่วงฤดูร้อนจะมีโรคและแมลงระบาดในนาข้าวมากกว่าในช่วงฤดูฝน ทำให้เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันมาก รวมทั้งโรคระบาดที่เกิดขึ้นจะเปลี่ยนไปในแต่ละปีอาจจะไม่ซ้ำกัน ถ้าปีใดหนาวมากหรือนาวนานจะมีโรคระบาดมากขึ้น ปีใดน้ำน้อยข้าวจะแคระแกรนและทนทานต่อโรคและแมลงได้น้อย เป็นต้น ส่วนแมลงและศัตรูพืชจะมีความทนทานต่อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นทุกปี

6. การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว

การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ชาวนาเลือกปลูกยังมีผลต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพราะ หากได้เมล็ดพันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพ ไม่สามารถทนโรคระบาดได้ดี หรือไม่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้า อากาศ จะทำให้ได้ผลผลิตน้อย เกษตรกรจึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ย รวมทั้งฮอร์โมนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้อาจมีพันธุ์ข้าวดีด (เป็นต้นข้าวที่โตเร็วมาก กอใหญ่และสูงกว่าข้าวปกติทั่วไป ออกรวงเร็ว รวงใหญ่ แต่เมล็ดลีบ)ปลอมปน หรือผสมมาด้วย โดยจะทำให้มาแย่งน้ำและอาหารจากต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวไม่สมบูรณ์ ออกรวงช้าและไม่มีความต้านทานโรคอื่นๆ รวมทั้งทำให้สิ้นเปลืองสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ย และฮอร์โมนมากขึ้น

7. แรงสนับสนุนทางสังคมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในชุมชนในพื้นที่ศึกษา พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคม เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญในการส่งผลต่อการตัดสินใจในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร แรงสนับสนุนทางสังคมที่ชัดเจน เช่น การกระตุ้นให้เพิ่มผลผลิตต่อไร่ในการทำนา ซึ่งอาจพบในรูปแบบของการส่งเสริมการเพิ่มอัตราการผลิตต่อไร่จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร องค์กรเกษตรกร

ทายาทเกษตร ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) นอกจากนี้ยังได้รับแรงสนับสนุนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากกลุ่มลูกค้าผู้ค้าประกันเงินกู้ ธกส. ด้วยกันเอง เนื่องจากผู้ค้าประกันมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกรณีที่รายได้ที่ได้จากการทำนาไม่เพียงพอที่จะส่งเงินต้นและดอกเบี้ยคืน ธกส. ดังนั้นการกระตุ้นเตือนระหว่างกลุ่มเพื่อให้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อรักษาผลผลิตจึงเกิดขึ้น นอกจากนี้แรงสนับสนุนมักเกิดขึ้นในวงสนทนาของกลุ่มเกษตรกรเอง ตลอดจนเกิดขึ้นในวงสนทนาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ที่เมื่อมีโอกาสได้พบปะกันในโอกาสต่างๆ มักพูดคุยสนทนากันในเรื่องการทำมาหากิน ซึ่งเรื่องหนึ่งที่สนทนากันคือการใช้ยาฆ่าแมลง โดยอาจมีแรงกระตุ้นจากกลุ่มเพื่อนบ้านผู้ประสบผลสำเร็จในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใหม่ๆ มีการชี้แนะนำให้หันมาใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเช่นเดียวกับตนเอง ยังพบอีกว่า กลุ่มของตัวแทนจำหน่ายยาฆ่าแมลง ตลอดจนพ่อค้าและแม่ค้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีส่วนสนับสนุนอย่างมากในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

8. แรงจูงใจจากราคาข้าวที่สูงขึ้น

เนื่องจากในยุคปัจจุบัน ราคาข้าวในประเทศไทยได้สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ประเทศผู้ผลิตข้าวคู่แข่งมีปริมาณการผลิตข้าวลดลง ประกอบกับความต้องการข้าวในตลาดโลกมีมากขึ้น และพื้นที่ในการปลูกข้าวในภูมิภาคต่างๆของโลกลดลงเนื่องจากภาวะฝนแล้ง เมื่อความต้องการข้าวมากขึ้น ทำให้ราคาข้าวในตลาดโลกสูงขึ้น ราคาข้าวที่สูงขึ้นจากเกวียนละประมาณ 7,000 – 8,000 บาท เป็นเกวียนละ 12,000 – 13,000 บาท จึงเป็นเหตุจูงใจให้ชาวนาต้องการเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ให้ได้มากขึ้น จึงเป็นโอกาสทองของชาวนาไทย รวมทั้งชาวนาตำบลบ้านใหม่สุขเกษมที่จะต้องเร่งผลผลิตข้าวต่อไร่ให้ได้มากที่สุดเพื่อส่งข้าวออกไปขายยังต่างประเทศให้ได้มากขึ้น ซึ่งส่งผลให้อัตราการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ย และฮอร์โมนต่างๆ สูงขึ้นตามไปด้วย

9. ความสะดวกจากระบบชลประทาน

จากการศึกษา พบว่า ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นเขตพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่รับน้ำจากโครงการชลประทานเขื่อนนเรศวร ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพหลิมพิราม จังหวัดพิษณุโลก โดยมีเขตพื้นที่ติดต่อกับตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ซึ่งนับเป็นโอกาสดีของชาวนาที่มีโอกาสได้ทำนาตลอดทั้งปี โดยได้รับน้ำจากคลองชลประทาน และในการทำนาแต่ละครอบครัวสามารถทำนาได้ปีละ 3 ครั้ง ซึ่งแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ที่ต้องรอน้ำฝน จากเหตุผลนี้เอง ทำให้ชาวนาต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างน้อยปีละ 3 รอบ นั้นหมายความว่าชาวนาต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตลอดทั้งปี

10. ข้อจำกัดจากหนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)

จากการวิจัย พบว่า ชาวนาจำเป็นต้องใช้เงินทุนในการทำนา เพื่อนำไปซื้อปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ข้าว น้ำมันสูบน้ำเข้านา ค่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมน ค่าจ้างรถเกี่ยวข้าว ค่าจ้างไถนา ค่าจ้างฉีดพ่นยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าและวัชพืชอื่นๆ นอกจากนี้ยังต้องใช้ยากำจัดหอยเชอรี่ กำจัดปู กำจัดหนู ยาฆ่าเชื้อรา จากค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะเห็นได้ว่าชาวนาต้องใช้เงินลงทุนในการทำนาในแต่ละครั้งเป็นเงินจำนวนมาก จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องต้องมีเงินสำรองจ่าย โดยแหล่งเงินกู้ที่สะดวก และมีดอกเบี้ยสมเหตุสมผลที่ชาวนานิยมมากที่สุดคือการกู้ยืมเงินจาก ธกส. และเมื่อก่อนนี้ขึ้นแล้ว ชาวนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาผลผลิตในนาข้าวให้ได้มากที่สุด เพื่อจะได้มีเงินใช้คืน ธกส. และใช้จ่ายภายในครอบครัว ดังนั้นการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยและฮอร์โมนต่างๆ จึงเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะรักษาปริมาณผลผลิตให้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย จึงเกิดเป็นวงจรหรือวัฏจักรแห่งการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนา

ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของ อสม.

ตาราง 9 แสดงจำนวนและร้อยละของ อสม. จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	33	55.00
	หญิง	27	45.00
อายุ(ปี)	น้อยกว่า 20 ปี	1	1.67
	20-44 ปี	28	46.67
	45-59 ปี	27	45.00
	60 ปีขึ้นไป	4	6.67
	MIN = 18 MAX = 65 $\bar{X}$ = 44.50 S.D. = 9.33		
สถานภาพสมรส			
	โสด	2	3.33
	สมรส/คู่	54	90.00
	ม่าย/หย่า/แยก/ร้าง	4	6.67

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน/ไม่จบประถมศึกษา	4	6.67
ประถมศึกษา	36	60.00
มัธยมศึกษา	17	28.33
อาชีวศึกษา/ปวช.	1	1.67
อนุปริญญา/ปวส.	1	1.67
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	1	1.67
อาชีพหลัก		
ทำนา/ทำไร่/ทำสวน	50	80.33
เลี้ยงสัตว์	2	3.33
ค้าขาย	5	8.33
รับจ้าง	3	5.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)		
1-5000 บาท	34	56.67
5001-10000 บาท	18	30.00
มากกว่า 10000 บาท	8	13.33
MIN = 1000 MAX = 50000 $\bar{X}$ = 7386.67 S.D. = 7449.34		
ระยะเวลาการเป็น อสม. (ปี)		
1-5 ปี	22	36.67
6-10 ปี	25	41.67
11-15 ปี	8	13.33
มากกว่า 15 ปี	5	8.33
MIN = 2 MAX = 20 $\bar{X}$ = 8.53 S.D. = 4.78		

จากตาราง 9 ข้อมูลส่วนบุคคลของ อสม. ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม พบว่า อสม. ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-44 ปี ร้อยละ 46.67 รองลงมาได้แก่

อายุระหว่าง 45-59 ปี ร้อยละ 45.00 โดยมีอายุเฉลี่ย 44.50 ปี (S.D. = 9.33) ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 90.00 โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 60.00 รองลงมาได้แก่ มัธยมศึกษา และ ไม่ได้เรียน/ไม่จบประถมศึกษา ร้อยละ 28.33 และ 6.67 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำนา/ทำไร่/ทำสวน ร้อยละ 80.33 รองลงมาได้แก่ ค้าขาย ,รับจ้าง และเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 8.33, 5.00 และ 3.33 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1-5000 บาท ร้อยละ 56.67 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7386.67 บาท (S.D. = 7449.34) มีระยะเวลาการเป็น อสม. ระหว่าง 6-10 ปี มากที่สุด ร้อยละ 41.67 รองลงมาได้แก่ ระหว่าง 1-5 ปี ร้อยละ 36.67 โดยมีระยะเวลาการเป็น อสม. เฉลี่ย 8.53 ปี (S.D. = 4.78)

ตาราง 10 แสดงจำนวนและร้อยละของ อสม. จำแนกตามข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม

	ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การดำรงตำแหน่งอื่นๆทางสังคม	มี	28	46.67
	กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/สารวัตร/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	6	10.00
	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)	11	18.33
	อาสาพัฒนาชุมชน	4	6.67
	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	7	11.67
	ไม่มีตำแหน่ง	32	53.33
	ภาระหนี้สิน	มี	57
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)		42	70.00
ธนาคารออมสิน		12	20.00
ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป		3	5.00
นายทุนให้กู้/บริษัทลิสซิง		6	10.00
กองทุนหมู่บ้าน		47	78.33
ไม่มี	3	5.00	

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
การมีที่ดินทำกิน		
มี	56	93.33
มีที่ดินเป็นของตนเอง	45	75.00
เช่าที่ดินคนอื่น	11	18.33
ไม่มี	4	6.67
จำนวนที่ดินทำกิน(ไร่)	n = 56	
1-10 ไร่	9	16.07
11-20 ไร่	8	14.29
21-30 ไร่	9	16.07
31-40 ไร่	6	10.71
41-50 ไร่	8	14.29
มากกว่า 50 ไร่	16	28.57
MIN = 1 MAX = 160 $\bar{X}$ = 18.63 S.D. = 21.82		
ระยะเวลาการประกอบอาชีพทำนา/ทำไร่/ทำสวน		
	n = 50	
1-10 ปี	7	14.00
11-20 ปี	14	28.00
21-30 ปี	21	42.00
มากกว่า 30 ปี	8	16.00
MIN = 1 MAX = 50 Mean = 20.58 S.D. = 12.55		
จำนวนพืชที่ปลูกในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา(ชนิด)		
1-2 ชนิด	58	96.67
3-4 ชนิด	2	3.33
MIN = 1 MAX = 4 $\bar{X}$ = 1.88 S.D. = 1.50		
ข้อมูลมัดที่ต้องขายผลผลิตทางการเกษตรให้กับนายทุน		
มี	11	18.33
ไม่มี	49	81.67

จากตาราง 10 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของ อสม. ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม พบว่า อสม. ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งอื่นๆ ทางสังคม ร้อยละ 53.33 โดยดำรงตำแหน่ง อบต. มากที่สุด ร้อยละ 18.33 รองลงมาได้แก่ ดำรงตำแหน่งกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 11.67 ส่วนใหญ่มี ภาระหนี้สิน ร้อยละ 95.00 โดยมีภาระหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้านมากที่สุด ร้อยละ 78.33 รองลงมา ได้แก่ ธกส. และธนาคารออมสิน ร้อยละ 70.00 และ 20.00 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกิน ร้อยละ 93.33 โดยส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 75.00 ซึ่งมีจำนวนที่ดินทำกิน มากกว่า 50 ไร่มากที่สุด ร้อยละ 28.57 รองลงมาได้แก่ 1-10 ไร่ และ 21-30 ไร่ ร้อยละ 16.07 เท่ากัน โดยมี ที่ดินทำกินเฉลี่ย 18.63 ไร่ (S.D. = 21.82) ในรอบปีที่ผ่านมาส่วนใหญ่ปลูกพืช 1-2 ชนิด ร้อยละ 96.67 และส่วนใหญ่ไม่มีข้อมูลกมัตที่ต้องขายผลผลิตทางการเกษตรให้กับนายทุน ร้อยละ 81.67

ตาราง 11 แสดงจำนวนและร้อยละของ อสม. จำแนกตามประสบการณ์การใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืช

ประสบการณ์การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งที่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	n = 60	
จากเพื่อนบ้าน	7	11.67
จากเจ้าหน้าที่เกษตร	14	23.33
จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข	13	21.67
จากวิทยุ/หนังสือพิมพ์/โทรทัศน์	8	13.33
จากร้านค้า/ผู้แทนจำหน่าย	18	30.00
การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	n = 60	
เคย	51	85.00
ไม่เคย	4	6.67
เคยแต่เลิกแล้ว	5	8.33

ตาราง 11 (ต่อ)

ประสบการณ์การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช(ปี)	n = 56	
1-10 ปี	11	19.64
11-20 ปี	27	48.21
21-30 ปี	15	26.79
มากกว่า 30 ปี	3	5.36
MIN = 1 MAX = 40 $\bar{X}$ = 18.60 S.D. = 9.03		
ปัจจุบันเคยฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง		
เคย	50	83.33
ไม่เคย	10	16.67
เคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
เคย	24	40.00
ไม่เคย	36	60.00
สมาชิกในครอบครัวเคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
เคย	26	43.33
ไม่เคย	34	56.67

จากตาราง 11 ด้านประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม พบว่า อสม. ส่วนใหญ่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 85.00 โดย อสม. ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากร้านค้า/ผู้แทนจำหน่ายมากที่สุด ร้อยละ 30.00 รองลงมาได้แก่ จากเจ้าหน้าที่เกษตรและจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 23.33 และ 21.67 ตามลำดับ มีระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนาน 11-20 ปี มากที่สุด ร้อยละ 48.21 รองลงมาได้แก่ 21-30 ปี ร้อยละ 26.79 โดยมีระยะเวลาที่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเฉลี่ยนาน 18.60 ปี (S.D. = 9.03) ส่วนใหญ่ในปัจจุบันยังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง ร้อยละ 83.33 มี อสม. เคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 40.00 และ อสม. มีสมาชิกในครอบครัวเคยเจ็บป่วยหรือแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 43.33

ตอนที่ 4 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านความรู้

ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และความรู้ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความรู้ก่อนเข้าสู่กระบวนการ และได้นำผลการสำรวจความรู้ก่อนดำเนินการกิจกรรมกระบวนการมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในด้านความรู้เป็นรายชื่อ โดยเลือกข้อคำถามที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยความรู้น้อยกว่า 0.80 มาจัดลำดับเรียงจากมากไปน้อย มีจำนวน 12 ข้อ จากข้อคำถามด้านความรู้ทั้งหมด 29 ข้อ โดยพบว่า ข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยความรู้น้อยที่สุดคือ ข้อ 3 ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายๆชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียวเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องฉีดพ่นสารเคมีบ่อย ค่าเฉลี่ย 0.37 รองลงมาได้แก่ข้อ 26 การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา, ข้อ 29 การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่จำเป็นต้องประเมินผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหา และ ข้อ 4 ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในท้องที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันไม่ให้สารเคมีฟุ้งกระจาย ค่าเฉลี่ย 0.45, 0.52 และ 0.52 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 12 เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดประเด็นหัวข้อสำคัญในการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ส่วนข้อคำถามความรู้ข้ออื่นๆที่เหลือก็ยังคงให้ความสำคัญนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพียงแต่ใช้เวลาไม่มากนัก เนื่องจากกลุ่ม อสม. ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูงอยู่แล้ว

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้ของ อสม. โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหา
มากจำแนกรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	ลำดับ
3. ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายๆชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียวเพื่อ ความสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องฉีดพ่นสารเคมีบ่อย	0.37	1
26. การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ควรจัดลำดับความ สำคัญของปัญหา	0.45	2
29. การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่จำเป็นต้องประเมินผล สำเร็จของการแก้ไขปัญหา	0.52	3
4. ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหีบที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันไม่ให้ สารเคมีฟุ้งกระจาย	0.52	4
28. การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรกำหนดกลยุทธ์ในการ แก้ไขปัญหาให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา	0.60	5
1. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่มีกลิ่นปลอดภัยกว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มี กลิ่น	0.63	6
24. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้ความจำเสื่อมเป็น อัมพาต	0.72	7
10. ขณะมีลมพัดแรงควรรีบฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพราะลมจะช่วย พัดสารเคมีไปได้ไกล	0.75	8
15. ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้นหมดแล้วควรนำไปกำจัดโดย การฝังในที่ห่างไกลผู้คน สัตว์เลี้ยง และแหล่งน้ำ	0.75	9
20. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้เกิดความผิดปกติ ของการสืบพันธุ์ได้	0.75	10
9. การกินอาหารหรือดื่มน้ำในระหว่างที่ทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะช่วยให้ทำงานได้นานขึ้นและเสร็จเร็ว	0.77	11
14. เสื้อผ้าที่ใช้ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถซักรวมกับเสื้อผ้าอื่นๆ ได้	0.76	12
27. การแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรรวบรวม บันทึกลง และ สังเกตพฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหา	0.78	13

2. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม.ด้านทักษะ

ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ อสม.ด้านทักษะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้นำผลการสำรวจสมรรถนะด้านทักษะก่อนดำเนินกิจกรรมกระบวนการมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสมรรถนะในด้านทักษะ โดยเลือกข้อคำถามที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะน้อยกว่า 0.80 มาจัดลำดับเรียงจากมากไปน้อย เพื่อให้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนจัดกิจกรรมกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะด้านทักษะ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้ในภาพรวม พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ โดยมีค่าเฉลี่ยทักษะต่ำที่สุดในข้อ 10 สามารถกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงานชุมชน หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.42 รองลงมาได้แก่ข้อ 8 สามารถให้คำแนะนำ หรือผลักดันให้ อบต. เขียนแผนงานชุมชน หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้, ข้อ 9 สามารถดำเนินกิจกรรม หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้ และข้อ 11 สามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบล ประสบความสำเร็จหรือไม่ ค่าเฉลี่ย 0.48, 0.48 และ 0.48 ตามลำดับ โดยมีทักษะมากที่สุดในข้อ 1 สามารถตรวจสอบสถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.68 ดังรายละเอียดในตาราง 13

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะของ อสม. โดยเรียงตามลำดับจากน้อยไปหามากจำแนกรายข้อ

สมรรถนะด้านทักษะ	$\bar{X}$	ลำดับ
10. สามารถกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงานชุมชน หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.42	1
8. สามารถให้คำแนะนำหรือผลักดันให้ อบต. เขียนแผนงานชุมชน หรือโครงการแก้ไขปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.48	2
9. สามารถดำเนินกิจกรรม หรือโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.48	3
11. สามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบล ประสบความสำเร็จหรือไม่	0.48	4

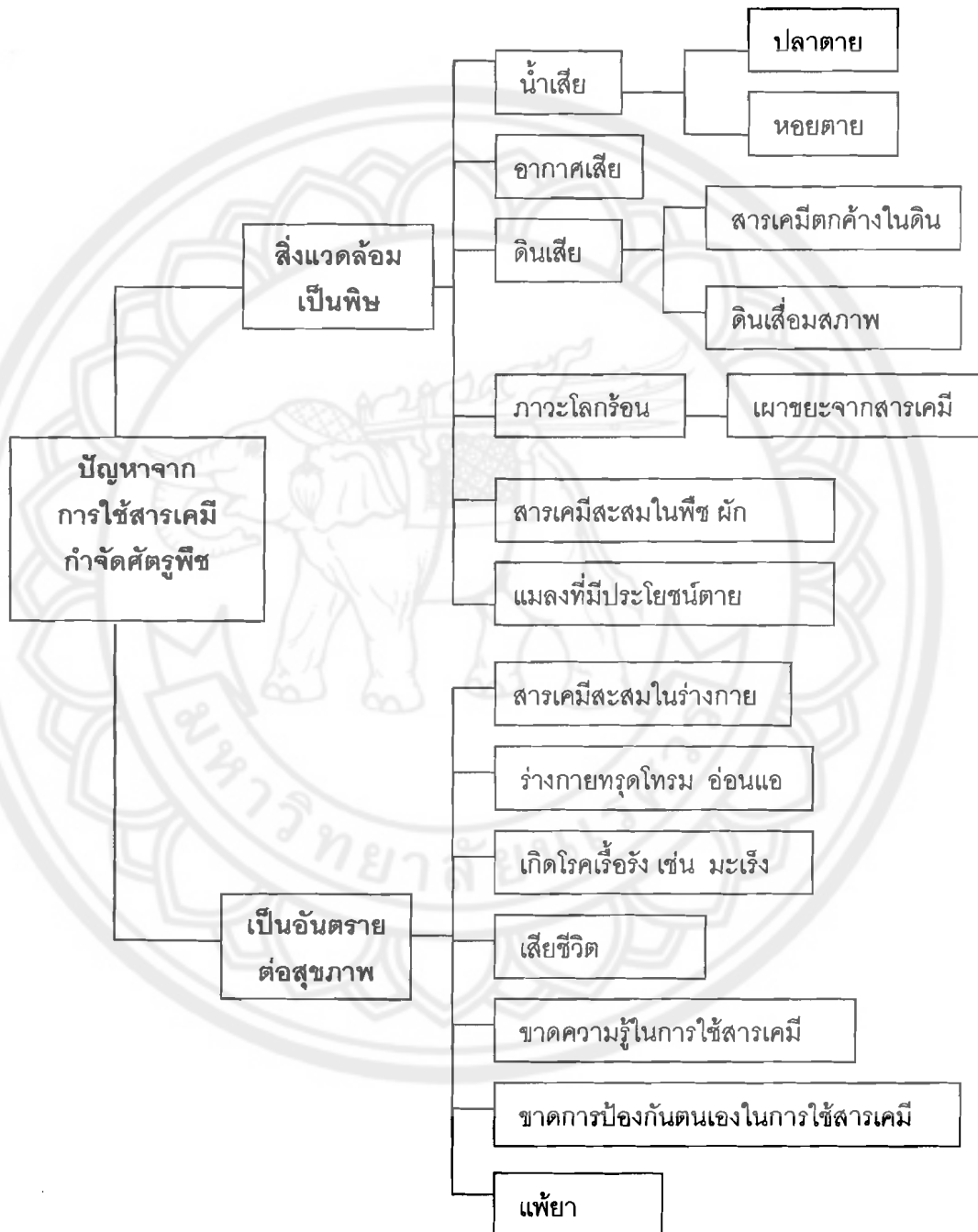
ตาราง 13 (ต่อ)

สมรรถนะด้านทักษะ	$\bar{X}$	ลำดับ
4. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.53	5
5. สามารถกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.53	6
6. สามารถเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.58	7
3. สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.62	8
2. สามารถค้นหาปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.63	9
7. สามารถประเมินได้ว่า กิจกรรมหรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหมู่บ้าน/ตำบลว่ามีความเหมาะสมหรือไม่	0.63	10
1. สามารถสำรวจสถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.68	11

ในขณะนี้เป็นการประยุกต์ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่มีแนวคิดพื้นฐานว่า อสม. ต้องกำหนดเป้าประสงค์ร่วมกันก่อน ต้องทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความปรารถนาดีและเป็นมิตร เคารพความเห็นของกันและกัน ให้เกิดความพอใจเสียก่อน ต้องร่วมกันหาวิธีการให้บรรลุความประสงค์ ด้วยการริเริ่มคิด วิเคราะห์ แยกแยะด้วยปัญญาและการแลกเปลี่ยนที่คุ้นเคย และสุดท้ายต้องได้แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอน A - 1 อสม. ได้แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อสร้างความเข้าใจสถานการณ์ และวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนบ้านใหม่ สุขเกษมในปัจจุบันนี้ โดย อสม. ได้อธิบายความหมายร่วมกัน และรวมความคิดให้เป็นภาพเดียวของกลุ่ม แล้วส่งตัวแทน อสม. ไปนำเสนอที่ประชุมรวมกลุ่มใหญ่ และ อสม. แต่ละคนได้ซักถามปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน เปิดโอกาสให้ อสม. ได้ทบทวน ระบายอารมณ์ แสดงความคิดเห็นและมีสัมพันธ์กับคนอื่นมากขึ้น ไม่เคร่งเครียด ซึ่ง อสม. ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและสามารถวิเคราะห์

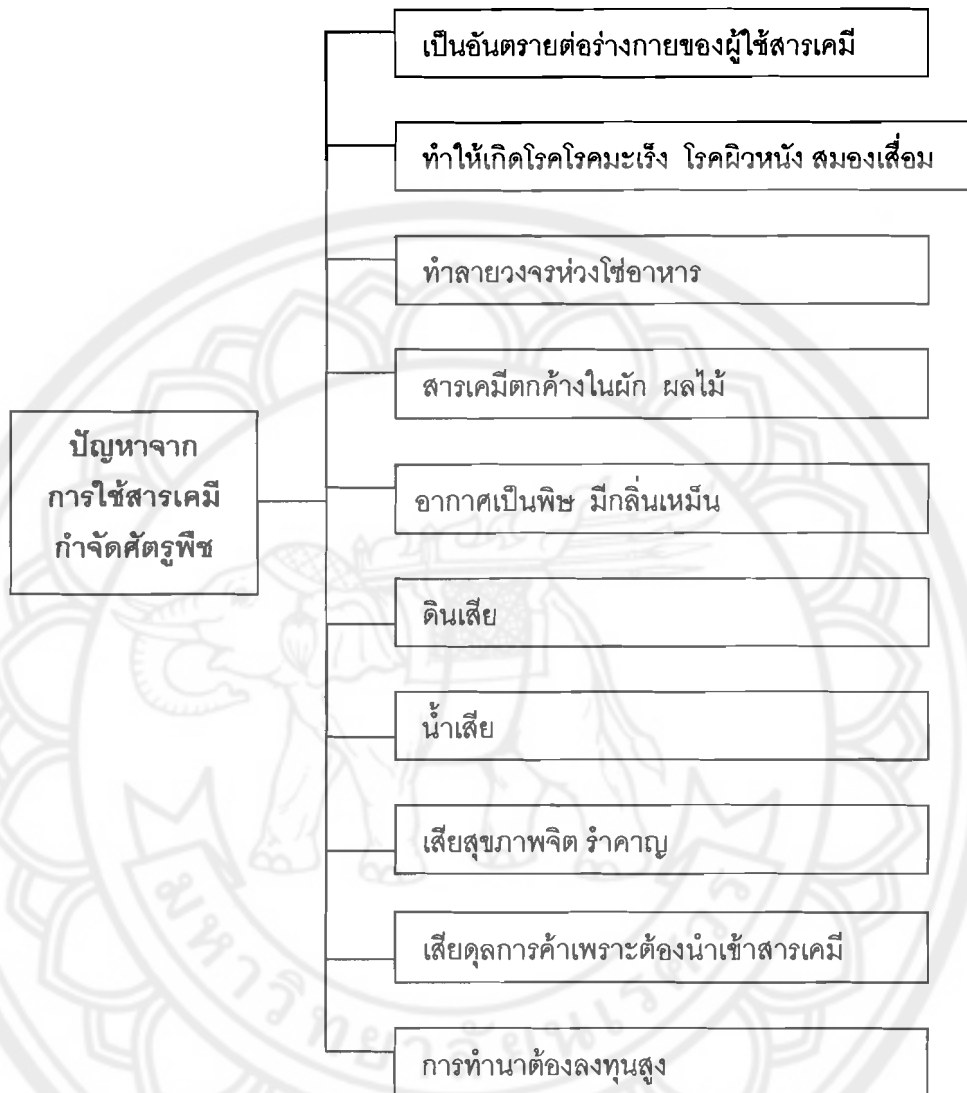
สถานการณ์ปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยมีผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ดังนี้

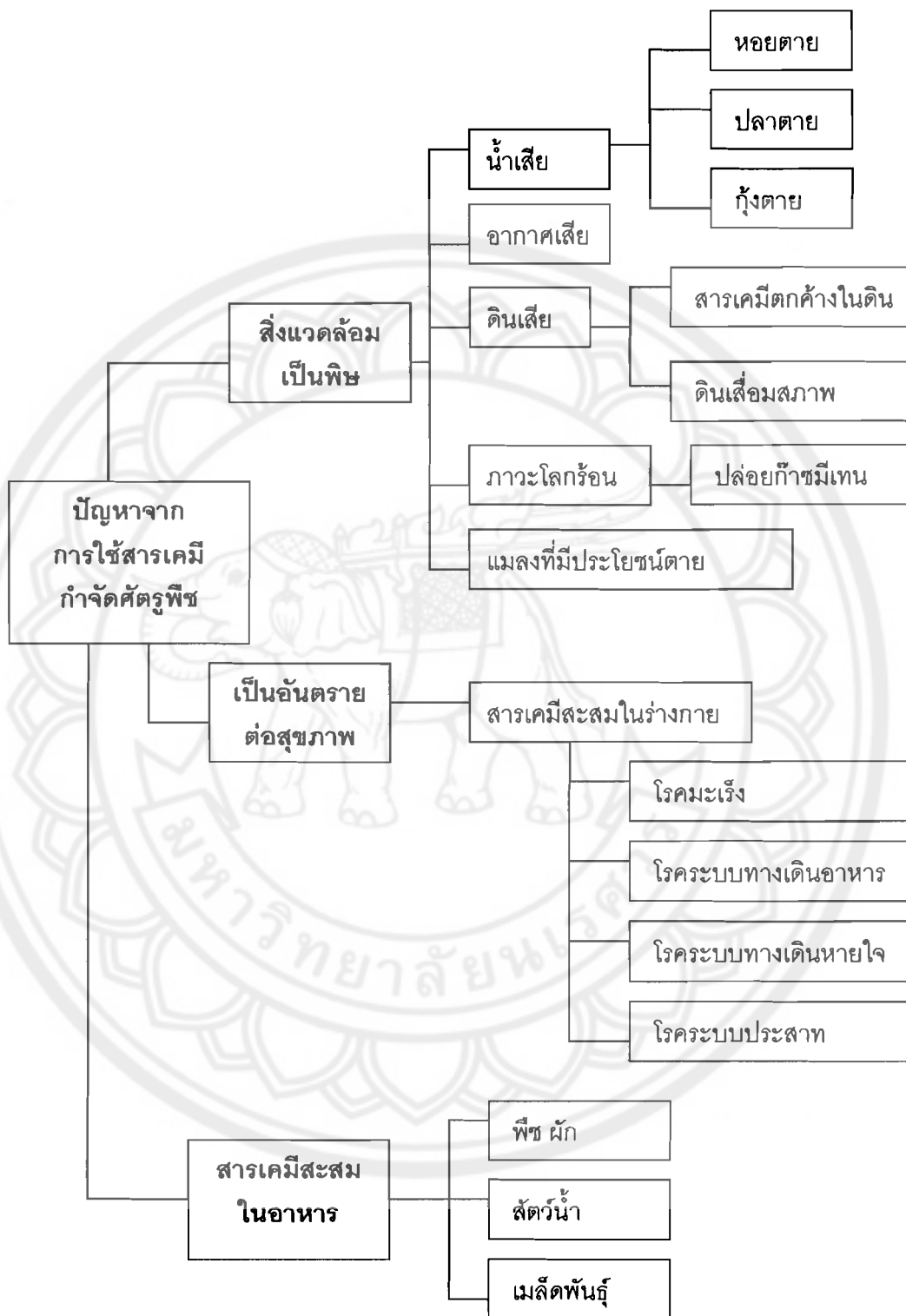
ภาพ 11 ผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มที่ 1

ภาพ 12 ผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มที่ 2

ภาพ 13 ผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มที่ 3

ภาพ 14 ผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มที่ 4

ภาพ 15 สรุปภาพรวมผลการวิเคราะห์ปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ขั้นตอน A - 2 อสม. ได้แบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ สภาพที่คาดหวังในอนาคต โดย อสม. แต่ละคนได้เขียนภาพในอนาคต ภาพสถานการณ์ปัญหาเดิมจะเปลี่ยนไป ตามคาดหวัง ที่ต้องการจะให้เป็น และมีความเป็นไปได้ แล้ว อสม. แต่ละคนนำมาแลกเปลี่ยน อธิบาย และ รวมกันเป็นภาพเดี่ยวของกลุ่ม แล้วส่งตัวแทน อสม. ไปนำเสนอที่ประชุมใหญ่ เปิดโอกาสให้ อสม. แต่ละคนซักถามความหมายจนเข้าใจ แล้วรวมกันเหลือภาพเดียว และกำหนดเป็นเป้าหมายด้านการ แก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชน เพื่อที่จะนำไปคิดกลวิธี กิจกรรมและ โครงการต่อไป โดยมีผลกาหนดภาพอนาคตหรือเป้าหมายด้านการ แก้ไขปัญหาจากการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ดังนี้

ผลการสร้างภาพอนาคตของกลุ่มที่ 1 ต้องการให้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการทำการเกษตรปลอดสารพิษ
2. ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกาย
3. ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี
4. ส่งเสริมการผลิตสารไล่แมลงเพื่อใช้ทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
5. มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี
6. มีร้านจำหน่ายผักปลอดสารพิษ
7. มีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย
8. มีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านการใช้สารจากธรรมชาติทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
9. ลดต้นทุนในการทำการเกษตร การทำนา ทำไร่ผัก
10. มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ อากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด ดินดี
11. มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต เช่น ปลา ปู กุ้ง หอย กบ
12. มีการควบคุมร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
13. เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมลดการใช้สารเคมี
14. ประชาชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตประจำวัน

ผลการสร้างภาพอนาคตของกลุ่มที่ 2 ต้องการให้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นชุมชนที่มี ลักษณะดังต่อไปนี้

1. เกษตรกรมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีลดลง
2. มีการจัดตั้งกลุ่มทำนํ้าหมักชีวภาพไว้ใช้เองและจำหน่ายในชุมชน เช่นนํ้าสมุนไพร

ไล่แมลง

3. มีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านการใช้น้ำหมักชีวภาพทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
4. ประชาชนทำผักปลอดสารพิษไว้กินเองและจำหน่ายในชุมชน เช่น ทำผักกางมุ้ง
5. มีการรณรงค์ให้ความรู้ด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย
6. เกษตรกรมีความรู้ในการใช้แมลงธรรมชาติกำจัดแมลงศัตรูพืช
7. เกษตรกรมีอาชีพเสริมเพื่อลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
8. เกษตรกรมีทางเลือกหรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลการสร้างภาพอนาคตของกลุ่มที่ 3 ต้องการให้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นชุมชนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการรณรงค์ให้เกษตรกรมีการใช้น้ำหมักชีวภาพทดแทนสารเคมี
2. ประชาชนมีความรู้ด้านโทษภัยอันตรายและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย

3. เกษตรกรตื่นตัวในการทำน้ำหมักชีวภาพ
4. เกษตรกรมีความรู้และมีวัสดุอุปกรณ์ในการทำน้ำหมักชีวภาพ
5. มีแหล่งทุนสนับสนุนการทำเกษตรปลอดสารพิษ
6. มีร้านค้าชุมชนจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

ผลการสร้างภาพอนาคตของกลุ่มที่ 4 ต้องการให้ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นชุมชนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการรณรงค์ลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัย
2. ประชาชนมีความรู้ด้านโทษภัยอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
3. มีการส่งเสริมการลดต้นทุนการทำนาโดยการทำสารชีวภาพใช้ทดแทนสารเคมี
4. ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง
5. มีสิ่งแวดล้อมที่ดี
6. ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี

สรุปภาพรวมผลการสร้างภาพอนาคตหรือเป้าหมายด้านการแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของตำบลบ้านใหม่สุขเกษม พบว่า อสม. ต้องการให้เป็นชุมชนที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ประชาชนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. มีภาวะสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น อากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด ดินอุดมสมบูรณ์

3. เกษตรกรลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและมีการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี
4. ประชาชนมีความรู้ด้านโทษภัยอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย
5. เกษตรกรมีความรู้ในการผลิตสารชีวภาพ
6. มีการรณรงค์และส่งเสริมการทำการเกษตรปลอดสารพิษ
7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีร้านจำหน่ายผลผลิตทางเกษตรให้กับเกษตรกรที่ทำการเกษตรปลอดสารพิษ
8. ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น
9. ส่งเสริมและสนับสนุนการลดต้นทุนการทำนา ทำไร่
10. ประชาชนดำเนินชีวิตโดยยึดแนวพระราชดำรัส ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
11. ประชาชนมีการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้รับประทานในครัวเรือน
12. มีการควบคุมร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ขั้นตอน 1 - 1 อสม. ได้แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อคิดหากลวิธีในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยให้ อสม. ทุกคนเขียนกิจกรรมที่คิดว่าต้องทำ เพื่อเกิดผลสำเร็จ ให้มากที่สุดและมีศักยภาพ และประสบการณ์ แล้วนำมารวมกัน และส่งตัวแทนไปนำเสนอต่อที่ประชุมรวม โดยเปิดโอกาสให้ อสม. ทุกคนซักถามอย่างเต็มที่ โดยในขั้นตอนนี้ อสม. ทุกคนได้แสดงพลังประสบการณ์ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง อสม. ที่มีเหตุผลที่ดีและได้รับการยอมรับจากกลุ่มจะแสดงความภูมิใจ และมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นมากขึ้น โดยมีผลการระดมสมองเพื่อหาวิธีในการแก้ไขปัญหามาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ดังนี้

ผลการระดมสมองของกลุ่มที่ 1

1. โครงการทำการเกษตรปลอดสารพิษ
2. โครงการส่งเสริมการผลิตสารไล่แมลงทดแทนการใช้สารเคมี
3. โครงการอบรมให้ความรู้ด้านโทษภัยอันตรายและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย
4. โครงการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้กินเอง
5. โครงการร้านค้าชุมชนขายผักปลอดสารพิษ
6. การออกข้อบังคับตำบลควบคุมร้านจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
7. โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนา หรือเกษตรกรกลุ่มเสี่ยง

8. โครงการรณรงค์ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการระดมสมองของกลุ่มที่ 2

1. โครงการลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. โครงการปลูกผักปลอดสารพิษไว้สำหรับกินเองและจำหน่าย
3. โครงการทำน้ำหมักชีวภาพ
4. การสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี
5. โครงการอบรมให้ความรู้ด้านโทษภัยอันตรายและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่

ถูกต้องและปลอดภัย

6. การสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวทางหลักเศรษฐกิจพอเพียง
ผลการระดมสมองของกลุ่มที่ 3

1. โครงการการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำน้ำหมักชีวภาพ
2. โครงการอบรมการทำน้ำหมักชีวภาพ
3. โครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การใช้น้ำหมักชีวภาพ
4. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งร้านจำหน่ายน้ำหมักชีวภาพ
5. โครงการศึกษาดูงานและขยายผลการทำและใช้น้ำหมักชีวภาพ

ผลการระดมสมองของกลุ่มที่ 4

1. การอบรมให้ความรู้ด้านโทษภัยอันตรายและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง
และปลอดภัยแก่ประชาชนและเกษตรกรผู้ใช้สารเคมี

2. การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรปลอดสารพิษ
3. การส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำการเกษตรปลอดสารพิษ
4. โครงการปลูกผักปลอดสารพิษและส่งเสริมการขายผักปลอดสารพิษ
5. โครงการรณรงค์ลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมี

ขั้นตอน 1 - 2 อสม. ได้แบ่งกลุ่มย่อย เพื่อจัดลำดับความสำคัญ จำแนกกิจกรรมในการ

แก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดย อสม. ทุกคนเขียนกิจกรรมที่ได้รับรู้จากการอภิปรายมา
เลือกกิจกรรมตามความถนัดของตนว่า กิจกรรมใดสำคัญ และเป็นไปได้ หรือหน่วยงานใดที่น่าจะ
ทำได้ โดยแบ่งหัวข้อออกเป็น

1. กิจกรรมที่ ชุมชนจะทำได้เอง
2. กิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันหน่วยงานอื่น
3. กิจกรรมที่ต้องให้หน่วยงานอื่นทำ

อสม. นำหัวข้อที่จัดกลุ่มไว้แล้ว ไปอ่านและชี้แจงให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ ได้ทราบ และร่วมกันคัดเลือกไว้ เขียนชื่อกลวิธี หรือกิจกรรม แล้วส่งตัวแทน อสม. ไปนำเสนอต่อที่ประชุมรวม หลังจากนั้น อสม. ทุกคนร่วมกันเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมรวม เพื่อให้ อสม. ทุกคนรับทราบผลของ 1-2 เก็บไว้เป็นแนวทางหลักประกอบการเขียนโครงการ

ตาราง 14 แสดงลำดับความสำคัญของแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ลำดับความสำคัญ	แผนงาน/โครงการ	ศักยภาพในการดำเนินโครงการ
1	โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	ดำเนินการเองได้ (อบต.)
2	โครงการจัดตั้งกลุ่มทำน้ำหมักชีวภาพสารไล่แมลงและปุ๋ยชีวภาพ	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ
3	การออกข้อบังคับตำบลควบคุมร้านค้าจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	ดำเนินการเองได้ (อบต.)
4	โครงการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ, สถานีอนามัย, โรงเรียนและวัด
5	โครงการปลูกผักปลอดสารพิษ	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ
6	โครงการรณรงค์ส่งเสริมการใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ
7	โครงการรณรงค์ให้ความรู้โทษภัยอันตรายของสารเคมีและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สถานีอนามัย และสำนักงานเกษตรอำเภอ

ตาราง 14 (ต่อ)

ลำดับ ความสำคัญ	แผนงาน/โครงการ	ศักยภาพในการดำเนินโครงการ
8	โครงการจัดตั้งตลาดกลางเพื่อจำหน่าย ผักปลอดสารพิษ	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ, สำนักงาน พัฒนาการอำเภอสำนักงาน อุตสาหกรรมจังหวัด และสำนักงาน พาณิชย์จังหวัด
9	โครงการส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน	ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานอื่นได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ

ขั้นตอน C - 1 อสม. ได้แบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และหาผู้รับผิดชอบ โดยอสม.แต่ละคนเลือกหาหัวข้อกลวิธี กิจกรรมในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้จาก I-2 มากน้อยตามแต่ที่ตนมีบทบาท หน้าที่ ความสามารถที่จะทำได้เอง หรือร่วมทำกับใคร หรือต้องขอให้ใครทำ หลังจากนั้น อสม. นำกิจกรรมไปรวมกันให้เป็นชุดเดียวของกลุ่ม แล้วส่งตัวแทน อสม. ไปนำเสนอในที่ประชุมรวม โดยเปิดโอกาสให้ อสม. ทุกคนได้อภิปราย และเรียนรู้งานกันและกัน ขั้นตอนนี้ อสม. ทุกคนได้วิเคราะห์ตนเอง ได้แสดงพลังความสามารถ และภารกิจที่จะร่วมทำงาน

ขั้นตอน C - 2 อสม. แบ่งกลุ่มใหม่ตามระดับงานที่รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ โดย อสม. ได้ร่วมกันเขียนโครงการในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

หลังจากจัดลำดับความสำคัญของโครงการและจัดกลุ่มโครงการแล้ว อสม. ได้ช่วยกันนำโครงการดังกล่าวมาช่วยกันปรับปรุงรายละเอียดให้เป็นโครงการที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยเห็นตรงกันว่าโครงการที่ 6 และ โครงการ 2 มีลักษณะกิจกรรมโครงการที่ใกล้เคียงกันและสอดคล้องกันจึงได้จัดทำเป็นโครงการเดียวกัน จึงเหลือโครงการทั้งหมด จำนวน 8 โครงการ ดังต่อไปนี้

1. โครงการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหามาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และ

ฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีเกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนในตำบลเจ็บป่วยและตายด้วยโรคมะเร็ง

1.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

1.2.1 มีการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

1.2.2 กลุ่มเกษตรกรสามารถจัดกิจกรรมการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยได้

1.2.3 กลุ่มแกนนำเกษตรกรสามารถปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ต้องการในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยได้

1.2.4 เกษตรกรสามารถใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย

1.2.5 เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมปลอดภัยจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.3 กลวิธีดำเนินงาน

1.3.1 ประชุมชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านเพื่อชี้แจงความจำเป็นและเหตุผลที่ต้องรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

1.3.2 ทำเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกผู้นำกลุ่มเกษตรกร หมู่บ้านละ 10 คน

1.3.3 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มแกนนำเกษตรกรทั้งหมด

1.3.4 กลุ่มแกนนำเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านไปดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านของตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มแกนนำเกษตรกรหมู่ละ 10 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน รวม 80 คน ประกอบด้วย

1.4.1 กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ละ 3 คน

1.4.2 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม หมู่ละ 2 คน

1.4.3 อสม. หมู่ละ 3 คน

1.4.4 ตัวแทนเกษตรกรผู้สนใจ หมู่ละ 3 คน

1.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

ดำเนินงานใน ทุกหมู่บ้าน ละ 1 แห่ง รวม 8 แห่ง โดยเลือกสถานที่ตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้าน, ศาลากลางหมู่บ้าน, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

1.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

ระยะเวลาการอบรมแกนนำเกษตรกร เดือนสิงหาคม - กันยายน 2552

1.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

ประเมินผลจากการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม หมู่บ้านละ

1 กลุ่ม

1.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

1.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

1.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสี่ยงตามสาย

1.8.3 หนังสือเชิญประชุม กระดาษ สมุด ปากกา

1.8.4 ชุดอุปกรณ์สาริทธิการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมู่บ้าน

ละ 1 ชุด

1.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน

ขอสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นเงินทั้งสิ้น 19,000 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.9.1 ค่าตอบแทนวิทยากรคนละ 1,800 บาท จำนวน 2 คน เป็นเงิน 3,600 บาท

1.9.2 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 80 คนๆละ 70 บาท เป็นเงิน 5,600 บาท

1.9.3 ค่าวัสดุและเอกสารประกอบการจัดการอบรม เป็นเงิน 1,200 บาท

1.9.4 ค่าชุดอุปกรณ์สาริทธิการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 8 ชุดๆละ 1,000 บาท เป็นเงิน 8,000 บาท

1.9.5 ค่าจัดสถานที่และป้ายจัดอบรม เป็นเงิน 600 บาท

2. โครงการจัดตั้งกลุ่มทำน้ำหมักชีวภาพ สารไล่แมลงและปุ๋ยชีวภาพและส่งเสริมการใช้ทดแทนสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

2.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และ

ฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีเกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนในตำบลเจ็บป่วยและตายด้วยโรคมะเร็ง

2.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

- 2.2.1 ลดต้นทุนในการทำนา หรือปลูกผัก
- 2.2.2 เพิ่มผลผลิตและได้ผลกำไรมากขึ้น
- 2.2.3 ไม่มีสารพิษตกค้างในพืชผลทางการเกษตร
- 2.2.4 ไม่มีสารเคมีค้างในสิ่งแวดล้อม เช่น ในดิน ในน้ำและอากาศ ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น
- 2.2.5 เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมปลอดภัยจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

2.3 กลวิธีดำเนินงาน

- 2.3.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านทราบประโยชน์ของน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพและสารไล่แมลง
- 2.3.2 ทำเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการเพื่อจัดตั้งกลุ่ม
- 2.3.3 ประสานสำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อจัดอบรมให้ความรู้และฝึกปฏิบัติการทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพและสารไล่แมลงแก่กลุ่มเกษตรกร
- 2.3.4 กลุ่มแกนนำเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมในแต่ละหมู่บ้านไปดำเนินการขยายผลโดยการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านของตนเองที่สนใจ

2.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วม หมู่ละ 10 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน รวม 80 คน

2.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

ดำเนินงานในทุกหมู่บ้านๆ ละ 1 แห่ง รวม 8 แห่ง โดยเลือกสถานที่ตามความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้าน, ศาลากลางหมู่บ้าน, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน

2.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

ระยะเวลาการอบรม เดือนสิงหาคม - กันยายน 2552

2.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

เกษตรกรผ่านการอบรมมีการใช้น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพและสารไล่แมลง
อย่างน้อย หมู่บ้านละ 10 คน

2.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

2.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

2.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสี่ยงตามสาย

2.8.3 หนังสือเชิญประชุม กระดาษ สมุด ปากกา

2.8.4 ชุดอุปกรณ์สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ

2.8.5 ชุดอุปกรณ์สาธิตการทำสารไล่แมลง

2.8.6 ชุดอุปกรณ์สาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ

2.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน

ขอสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็น
เงินทั้งสิ้น 22,000 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.9.1 ค่าตอบแทนวิทยากรคนละ 1,800 บาท จำนวน 2 คน เป็นเงิน 3,600 บาท

2.9.2 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 80 คนๆละ 70
บาท เป็นเงิน 5,600 บาท

2.9.3 ชุดอุปกรณ์สาธิตการทำน้ำหมักชีวภาพ จำนวน 1 ชุดๆ ละ 6,200 บาท

2.9.4 ชุดอุปกรณ์สาธิตการทำสารไล่แมลง จำนวน 1 ชุดๆ ละ 6,200 บาท

2.9.5 ค่าจัดสถานที่และป้ายจัดอบรม เป็นเงิน 400 บาท

3. โครงการออกข้อบังคับตำบลควบคุมร้านค้าจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี
โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และ
ฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีร้านค้าจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในตำบลเกิดขึ้นหลายแห่ง
และมีเกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบ
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง

3.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

3.2.1 มีการออกข้อบังคับตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เรื่องการควบคุมการจำหน่าย
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.2.2 มีกลุ่ม อสม. ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังและตรวจสอบร้านค้าจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.2.3 เกษตรกรมีความมั่นใจว่าได้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีคุณภาพได้มาตรฐานถูกต้องและปลอดภัย

3.2.4 เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมปลอดภัยจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.3 กลวิธีดำเนินงาน

3.3.1 ประชุมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อกำหนดแนวทางและรับผิดชอบในการยกย่องข้อบังคับตำบลเรื่องการควบคุมการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.3.2 เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่เกษตรอำเภอเป็นที่ปรึกษาในการยกย่องข้อบังคับตำบล

3.3.3 ทำเวทีประชาพิจารณ์ ข้อบังคับตำบลเรื่องการควบคุมการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนประกาศใช้

3.3.4 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อบังคับตำบลเรื่องการควบคุมการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ผู้เกี่ยวข้องได้แก่ เกษตรกร ร้านจำหน่าย และ อสม.ทราบและถือปฏิบัติผ่านเสียงตามสายและหอกระจายข่าว

3.3.5 กลุ่ม อสม.ในแต่ละหมู่บ้านดำเนินการเฝ้าระวังร้านค้าจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรในหมู่บ้านรับผิดชอบของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ร้านจำหน่ายสารเคมีทางการเกษตรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมทุกแห่ง

3.5 ชื่อนหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

3.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

3.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

มีข้อบังคับตำบลเรื่องการควบคุมการจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

3.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้.

3.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสียงตามสาย

3.8.3 หนังสือเชิญประชุม กระดาษ สมุด ปากกา

3.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน ไม่ใช้งบประมาณ

4. โครงการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช วัชพืช และ ยีเอ็มต่างๆ จำนวนมากทำให้มีสารพิษเกษตรตกค้างในน้ำ ในดิน ในอากาศ รวมทั้งเป็นอันตราย ต่อสัตว์น้ำ นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วย โรคมะเร็ง

4.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

มีการจัดกิจกรรมการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยและไม่มี สารพิษเกษตรตกค้างในน้ำ ในดิน และ ในอากาศ

4.3 กลวิธีดำเนินงาน

4.3.1 ประชุมชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านเพื่อชี้แจงความจำเป็นและเหตุผลที่ต้อง รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

4.3.2 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัยและไม่มี สารพิษเกษตรตกค้างในน้ำ ในดิน และ ในอากาศ ให้แก่ ประชาชนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมผ่าน สื่อต่างๆในตำบล เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าว เสียงตามสายในโรงเรียน

4.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ประชาชนทุกคนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

4.5 ชื่อนหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม โรงเรียน สถานีวิทยุ สถานีอนามัย และหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านในทุกหมู่บ้าน

4.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

4.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมู่บ้านละ 1 ครั้งต่อเดือน

4.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

4.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

4.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสี่ยงตามสาย

4.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน ไม่ใช้งบประมาณ

5. โครงการปลูกพืชปลอดสารพิษ

5.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีเกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง

5.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

5.2.1 ลดต้นทุนในการทำนา หรือปลูกผัก

5.2.2 ไม่มีสารพิษตกค้างในพืชผลทางการเกษตร

5.2.3 ไม่มีสารเคมีตกค้างในสิ่งแวดล้อม เช่น ในดิน ในน้ำและอากาศ

5.2.4 เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมปลอดภัยจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

5.3 กลวิธีดำเนินงาน

5.3.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านทราบประโยชน์ของการปลูกพืชปลอดสารพิษ

5.3.2 ทำเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการอบรม

5.3.3 ประสานสำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชปลอดสารพิษ

5.3.4 กลุ่มแกนนำเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมในแต่ละหมู่บ้านไปดำเนินปลูกพืชปลอดสารพิษ รวมทั้งขยายผลโดยการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านของตนเองที่สนใจ

5.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ หมู่ละ 5 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน รวม 40 คน

5.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ
องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

5.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาการอบรม เดือนสิงหาคม - กันยายน 2552

5.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

จำนวนเกษตรกรที่ผ่านการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชปลอดสารพิษ

5.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

5.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

5.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสียงตามสาย

5.8.3 หนังสือเชิญประชุม กระดาษ สมุด ปากกา

5.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน

ขอสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นเงินทั้งสิ้น 6,400 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.9.1 ค่าตอบแทนวิทยากรคนละ 1,800 บาท จำนวน 1 คน เป็นเงิน 1,800 บาท

5.9.2 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 40 คนๆ ละ 70 บาท เป็นเงิน 2,800 บาท

5.9.3 ค่าวัสดุและเอกสารประกอบการจัดการอบรม เป็นเงิน 1,400 บาท

5.9.4 ค่าจัดสถานที่และป้ายจัดอบรม เป็นเงิน 400 บาท

6. โครงการณรงค์ให้ความรู้โทษภัย อันตรายของสารเคมีและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย

6.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีสารพิษเกษตรตกค้างในน้ำ ในดิน ในอากาศ รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ นอกจากนี้ประชาชนยังได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง

6.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

เพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และปลอดภัย ให้กับประชาชนทั่วไปและเกษตรกรกลุ่มเสี่ยง

6.3 กลวิธีดำเนินงาน

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง และปลอดภัย ให้แก่ ประชาชนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมผ่านสื่อต่างๆในตำบล เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าว เสียงตามสายในโรงเรียนและสถานีอนามัย

6.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนทุกคนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

6.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม สถานีอนามัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม และสำนักงานเกษตรอำเภอทองไทรลาด

6.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

6.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

มีการจัดกิจกรรมการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องและปลอดภัย หมู่บ้านละ 1 ครั้งต่อเดือน

6.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

6.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

6.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสียงตามสาย

6.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน ไม่ใช้งบประมาณ

7. โครงการจัดตั้งตลาดกลางเพื่อจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

7.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช บัญเคมี และฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีสารเคมีตกค้างในพืชผลการเกษตร ประชาชนที่บริโภคพืชผักได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง

7.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

7.2.1 จำหน่ายพืชผักทางการเกษตรที่ปลอดภัยจากสารพิษ

7.2.2 ประชาชนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมมีทางเลือกในการบริโภคพืชผักที่ปลอดภัยจาก สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

7.3 กลวิธีดำเนินงาน

7.3.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านทราบประโยชน์ของการจัดตั้งตลาดกลางเพื่อจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

7.3.2 ทำเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการและจัดหาสถานที่จัดตั้งตลาดกลางเพื่อจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

7.3.3 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาการอำเภอ เพื่อชี้แจงแนวทาง ขั้นตอนและวิธีการบริหารตลาดกลางโดยชุมชน

7.3.4 ประสานกลุ่มแกนนำเกษตรกรผู้ทำการเกษตรปลอดสารพิษเพื่อจำหน่ายในตลาดกลาง

7.4 กลุ่มเป้าหมาย

ประชาชนในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

7.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

วัดบ้านใหม่สุขเกษม

7.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินโครงการ ตุลาคม 2551 - กันยายน 2552

7.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

จำนวนแกนนำเกษตรกรผู้ทำการเกษตรปลอดสารพิษนำพืชผักมาจำหน่ายในตลาดกลางจำหน่ายผักปลอดสารพิษ

7.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

7.8.1 ป้ายแสดงสถานที่จำหน่ายผักปลอดสารพิษ

7.8.2 เอกสารการประชาสัมพันธ์

7.8.3 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสียงตามสาย

7.9 งบประมาณ พร้อมกับแหล่งที่สนับสนุน

ขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นเงินทั้งสิ้น 5,400 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.9.1 ค่าตอบแทนวิทยากร เป็นเงิน 1,800 บาท

7.9.2 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 30 คนๆ ละ 70 บาท เป็นเงิน 2,100 บาท

7.9.3 ค่าจัดทำป้ายตลาดกลางจำหน่ายผักปลอดสารพิษ เป็นเงิน 1,500 บาท

8. โครงการส่งเสริมการปลูกพืชหมุนเวียน

8.1 หลักการเหตุผล หรือ สาเหตุที่ต้องทำ

เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีการทำนาและปลูกผักกันตลอดทั้งปี โดยเฉพาะการทำนาปีละ อย่างน้อย 2 ครั้ง โดยมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และฮอร์โมนต่างๆ จำนวนมากทำให้มีเกษตรกรได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น แพ้ยา เจาะเลือดแล้วพบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในร่างกาย ร่างกายอ่อนแอ และมีประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง

8.2 ความมุ่งหมายหรือความประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้เป็นผล

8.2.1 ลดต้นทุนในการทำนา หรือปลูกผัก

8.2.2 เพิ่มผลผลิตทางการและได้ผลกำไรมากขึ้น

8.2.3 ไม่มีสารพิษตกค้างในพืชผลทางการเกษตร

8.2.4 ไม่มีสารเคมีค้างในสิ่งแวดล้อม เช่น ในดิน ในน้ำและอากาศ ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น

8.2.5 เกษตรกรในตำบลบ้านใหม่สุขเกษมปลอดภัยจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

8.3 กลวิธีดำเนินงาน

8.3.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวให้ชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านทราบประโยชน์ของการปลูกพืชหมุนเวียน

8.3.2 ทำเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการอบรม

8.3.3 ประสานสำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชหมุนเวียน

8.3.4 กลุ่มแกนนำเกษตรกรผู้ผ่านการอบรมในแต่ละหมู่บ้านไปดำเนินขยายผลโดยการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในหมู่บ้านของตนเองที่สนใจ

8.4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วม หมู่ละ 10 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน รวม 80 คน

8.5 ชื่อหน่วยงาน สถานที่หรือบุคคล ผู้รับผิดชอบ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม

8.6 ระยะเวลา

ระยะเวลาการอบรม เดือนสิงหาคม - กันยายน 2552

8.7 วิธีการประเมินผลสำเร็จ

จำนวนเกษตรกรที่ผ่านการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชหมุนเวียน

8.8 วัสดุและ อุปกรณ์ ที่ต้องการ

8.8.1 วัสดุและเอกสารเผยแพร่ความรู้,

8.8.2 หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, เสียงตามสาย

8.8.3 หนังสือเชิญประชุม กระดาษ สมุด ปากกา

8.9 งบประมาณ พร้อมทั้งแหล่งที่สนับสนุน

ขอสนับสนุนงบประมาณจาก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นเงินทั้งสิ้น 11,000 บาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

8.9.1 ค่าตอบแทนวิทยากรคนละ 1,800 บาท จำนวน 2 คน เป็นเงิน 3,600 บาท

8.9.2 ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่มผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 80 คนๆละ 70 บาท เป็นเงิน 5,600 บาท

8.9.3 ค่าวัสดุและเอกสารประกอบการจัดการอบรม เป็นเงิน 1,400 บาท

8.9.4 ค่าจัดสถานที่และป้ายจัดอบรม เป็นเงิน 400 บาท

3. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านพุดินนิสัย

ในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านพุดินนิสัยต่อการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผู้วิจัยได้นำผลการสำรวจพุดินนิสัยก่อนดำเนินกิจกรรมกระบวนการมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในด้านพุดินนิสัย โดยเลือกข้อคำถามที่ อสม. มีระดับพุดินนิสัย ตั้งแต่ระดับปานกลางไปถึงน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยระดับพุดินสัยน้อยกว่า 3.50) แล้วนำมาจัดลำดับค่าเฉลี่ยเรียงจากน้อยไปมาก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านพุดินนิสัย โดยพบว่า อสม. มีระดับพุดินสัยต่ำสุดในข้อ 13 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 2.13 รองลงมาได้แก่ข้อ 18 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดเวลา ,ข้อ 19 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดแรงงาน และข้อ 15 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ค่าเฉลี่ย 2.17, 2.22 และ 2.45 ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตาราง 15

ตาราง 15 แสดงค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านพฤติกรรมของ อสม. โดยเรียงตามลำดับจากน้อยไปหามากจำแนกรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	ลำดับ
13. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น	2.13	1
18. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดเวลา	2.17	2
19. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดแรงงาน	2.22	3
15. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้	2.45	4
16. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งที่ทันสมัย	2.55	5
8. การจัดการกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ใช่หน้าที่ของ อสม.	2.63	6
17. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ยากจนและมีหนี้สินมากขึ้น	3.15	7
1. การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นหน้าที่ของ อสม.	3.35	8
10. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ฐานะดีขึ้น	3.50	9

ตอนที่ 5 ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1. ผลการประเมินประสิทธิผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ยของสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อสม. ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการจำแนกรายข้อ

ข้อความ	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่มีกลิ่นปลอดภัยกว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีกลิ่น	0.63	0.486	0.70	0.462
2. ก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใหม่เป็นครั้งแรก ควรอ่านฉลากและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้ก่อนทุกครั้ง	0.90	0.303	0.98	0.129
3. ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายๆชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียวเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องฉีดพ่นสารเคมีบ่อย	0.37	0.486	0.77	0.427
4. ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในท้องที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันไม่ให้สารเคมีฟุ้งกระจาย	0.52	0.504	0.58	0.497
5. ถุงมือยางสามารถป้องกันไม่ให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึมเข้าสู่ร่างกายได้ดีกว่าถุงมือหนังและถุงมือผ้า	0.93	0.252	0.97	0.181
6. ที่เก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรแยกเฉพาะ มิดชิด ห่างไกลจากเด็กและสัตว์เลี้ยง	0.97	0.181	0.98	0.129
7. ควรสวมหน้ากากหรือใช้ผ้าปิดปากและจุ่มกเมื่อฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.95	0.220	0.98	0.129
8. ควรสวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาวและใส่รองเท้าบูทเมื่อฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.95	0.220	1.00	0.000

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อความ	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
9. การกินอาหารหรือดื่มน้ำในระหว่างที่ทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะช่วยให้ทำงานได้นานขึ้นและเสร็จเร็ว	0.77	0.427	0.90	0.303
10. ขณะมีลมพัดแรงควรรีบฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพราะลมจะช่วยพัดสารเคมีไปได้ไกล	0.75	0.437	0.88	0.324
11. การพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในตอนกลางวันและแดดร้อนจัด จะช่วยให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีประสิทธิภาพในการทำลายแมลงศัตรูพืชได้ดีขึ้น	0.80	0.403	0.85	0.360
12. ถ้าหัวฉีดของเครื่องพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอุดตันสามารถใช้ปากเป่าหรือดูด เพื่อให้สิ่งอุดตันหลุด	0.87	0.343	0.97	0.181
13. หลังเสร็จจากการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรอาบน้ำชำระร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ทันที	0.87	0.343	0.95	0.220
14. เสื้อผ้าที่ใช้ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสามารถซักพร้อมกับเสื้อผ้าอื่นๆ ได้	0.77	0.427	0.92	0.279
15. ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรนำไปกำจัดโดยการฝังในที่ห่างไกลผู้คน สัตว์เลี้ยงและแหล่งน้ำ	0.75	0.437	0.98	0.129
16. ควรล้างทำความสะอาดอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังใช้งานทันที	0.90	0.303	1.00	0.000
17. ตรวจเช็คอุปกรณ์ฉีดพ่นกำจัดศัตรูพืชให้อยู่ในสภาพดีก่อนนำไปใช้	0.88	0.324	0.97	0.181
18. อาการปวดศีรษะหน้ามืด คลื่นไส้ อาเจียน ใจสั่น อ่อนเพลีย เป็น ลม หมดสติ ในขณะที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	0.92	0.279	1.00	0.000

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อความ	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
19. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้เกิดโรคมะเร็ง ดับอึกเสบ	0.87	0.252	0.93	0.343
20. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้เกิดความผิดปกติของการสืบพันธุ์ได้	0.75	0.437	0.75	0.473
21. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้เกิดอาการแพ้ ติดเชื้อง่าย	0.88	0.324	0.97	0.181
22. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม ร่างกายอ่อนแอ	0.92	0.279	0.97	0.181
23. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้เกิดอาการอาเจียน ปวดท้อง ท้องเสีย กินอาหารลำบาก	0.90	0.303	0.93	0.252
24. การมีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสะสมในร่างกายทำให้ความจำเสื่อม เป็นอัมพาต	0.72	0.437	0.75	0.454
25. การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรกำหนดสาเหตุของปัญหาว่ามีต้นเหตุมาจากอะไร	0.85	0.360	0.95	0.220
26. การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา	0.45	0.503	0.47	0.502
27. การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรรวบรวม บันทึก และสังเกตพฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหา	0.78	0.415	0.93	0.252
28. การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ควรกำหนดกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับสาเหตุของปัญหา	0.60	0.303	0.90	0.279
29. การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่จำเป็นต้องประเมินผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหา	0.52	0.504	0.60	0.494

จากตาราง 16 สมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ก่อนเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้มากที่สุดในข้อ 6 ที่เก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรแยกเฉพาะ มิตรชิด ห่างไกลจากเด็กและสัตว์เลี้ยง ค่าเฉลี่ย 0.97 รองลงมาได้แก่ ข้อ 7 ควรสวมหน้ากากหรือใช้ผ้าปิดปากและจุ่มมือฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ข้อ 8 ควรสวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาวและใส่รองเท้าบูทเมื่อฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และ ข้อ 5 ถูมืออย่างสามารถป้องกันไม่ให้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึมเข้าสู่ร่างกายได้ดีกว่า ถูมือหนังและถูมือผ้า ค่าเฉลี่ย 0.95, 0.95 และ 0.93 ตามลำดับ ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยความรู้น้อยที่สุดได้แก่ ข้อ 3 ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลายๆชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียวเพื่อความสะดวก รวดเร็ว และไม่ต้องฉีดพ่นสารเคมีบ่อย ค่าเฉลี่ย 0.37 รองลงมาได้แก่ ข้อ 26 การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา, ข้อ 4 ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในช่องที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันไม่ให้สารเคมีฟุ้งกระจาย และ ข้อ 29 การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่จำเป็นต้องประเมินผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาค่าเฉลี่ย 0.45, 0.52 และ 0.52 ตามลำดับ

ส่วนค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาความรู้ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้มากที่สุดในข้อ 8 ควรสวมเสื้อแขนยาว กางเกงขายาวและใส่รองเท้าบูทเมื่อฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ข้อ 16 ควรล้างทำความสะอาดอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชหลังใช้งานทันที และ ข้อ 18 อากาศปิดศีรษะหน้ามิด คลื่นไส้อาเจียน ใจสั่น อ่อนเพลีย เป็นลม หมดสติ ในขณะที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ค่าเฉลี่ย 1.00 เท่ากัน รองลงมาได้แก่ ข้อ 2 ก่อนใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชชนิดใหม่เป็นครั้งแรก ควรอ่านฉลากและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการใช้ก่อนทุกครั้ง, ข้อ 6 ที่เก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรแยกเฉพาะ มิตรชิด ห่างไกลจากเด็กและสัตว์เลี้ยง, ข้อ 7 ควรสวมหน้ากากหรือใช้ผ้าปิดปากและจุ่มมือฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และข้อ 15 ภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้วควรนำไปกำจัดโดยการฝังในที่ห่างไกลผู้คน สัตว์เลี้ยงและแหล่งน้ำ ค่าเฉลี่ย 0.98 เท่ากัน ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยความรู้น้อยที่สุดได้แก่ ข้อ 26 การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ค่าเฉลี่ย 0.47 รองลงมาได้แก่ ข้อ 4 ควรผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในช่องที่ปิดมิดชิดเพื่อป้องกันไม่ให้สารเคมีฟุ้งกระจาย, ข้อ 29 การแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ไม่จำเป็นต้องประเมินผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาค่าเฉลี่ย และข้อ 1 สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่มีกลิ่นปลอดภัยกว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีกลิ่น ค่าเฉลี่ย 0.58, 0.60 และ 0.70 ตามลำดับ

ตาราง 17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบทีและระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะด้านความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการของ อสม. (n=60)

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	df	t	P-value
ก่อนเข้าร่วมกระบวนการ	22.63	2.72	59	7.34	0.000
หลังเข้าร่วมกระบวนการ	25.43	1.84			

จากตาราง 17 เมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. พบว่า อสม. มีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้ก่อนเข้าร่วมกระบวนการเท่ากับ 22.63 (S.D. = 2.72) และมีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้หลังเข้าร่วมกระบวนการเท่ากับ 25.43 (S.D. = 1.84) โดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสมรรถนะด้านความรู้ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.001)

2. ผลการประเมินประสิทธิผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตาราง 18 แสดงค่าเฉลี่ยของสมรรถนะด้านทักษะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการจำแนกรายข้อ

ข้อความกิจกรรม	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. สามารถสำรวจสถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.68	0.469	0.93	0.252
2. สามารถค้นหาปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.63	0.486	0.85	0.360
3. สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.62	0.490	0.85	0.360

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อความกิจกรรม	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4. สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.53	0.503	0.80	0.403
5. สามารถกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.53	0.503	0.78	0.415
6. สามารถเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.58	0.497	0.92	0.279
7. สามารถประเมินได้ว่า กิจกรรมหรือโครงการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลมีความเหมาะสม	0.63	0.486	0.87	0.343
8. สามารถให้คำแนะนำ หรือผลักดันให้ อบต. เขียนแผนงานหรือโครงการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.48	0.504	0.85	0.360
9. สามารถดำเนินกิจกรรม หรือโครงการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.48	0.504	0.87	0.343
10. สามารถกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้	0.42	0.497	0.79	0.415
11. สามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลประสบความสำเร็จ	0.48	0.504	0.75	0.437

จากตาราง 18 สมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ก่อนเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะมากที่สุด คือข้อ 1 สามารถสำรวจสถานการณ์ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.68 รองลงมาได้แก่ ข้อ 2 สามารถค้นหาปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้ และ ข้อ 7 สามารถประเมินได้ว่า กิจกรรมหรือโครงการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ

หมู่บ้าน/ตำบลมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 0.63 เท่ากัน ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยทักษะน้อยที่สุดคือข้อ 10 สามารถกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงาน หรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.42 รองลงมาได้แก่ข้อ 8 สามารถให้คำแนะนำ หรือผลักดันให้ อบต. เขียนแผนงาน หรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้, ข้อ 9 สามารถดำเนินกิจกรรม หรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้ และข้อ 11 สามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบล ประสบความสำเร็จหรือไม่ ค่าเฉลี่ย 0.48 เท่ากัน

ส่วนสมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของอสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยทักษะมากที่สุดคือข้อ 1 สามารถสำรวจสถานการณ์ปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.93 รองลงมาได้แก่ ข้อ 6 สามารถเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้, ข้อ 7 สามารถประเมินได้ว่า กิจกรรมหรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลมีความเหมาะสม และข้อ 9 สามารถดำเนินกิจกรรม หรือโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.92, 0.87 และ 0.87 ตามลำดับ ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช น้อยที่สุด ได้แก่ข้อ 11 สามารถประเมินได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลประสบความสำเร็จ ค่าเฉลี่ย 0.75 รองลงมาได้แก่ ข้อ 8 สามารถกำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของหมู่บ้าน/ตำบลได้ ค่าเฉลี่ย 0.78

ตาราง 19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบทีและระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะด้านทักษะก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการของ อสม. (n=60)

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	df	t	P-value
ก่อนเข้าร่วมกระบวนการ	5.07	3.87	59	7.35	0.000
หลังเข้าร่วมกระบวนการ	9.25	2.59			

จากตาราง 19 เมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. พบว่า อสม. มีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะก่อนเข้าร่วมกระบวนการเท่ากับ 5.07 (S.D. = 3.87) และมีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านทักษะหลังเข้าร่วม

ร่วมกระบวนการเท่ากับ 9.25 (S.D. = 2.59) โดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนทักษะก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยทักษะของ อสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.001)

3. ผลการประเมินประสิทธิผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านพฤติกรรมต่อการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตาราง 20 แสดงค่าเฉลี่ยระดับสมรรถนะด้านพฤติกรรมต่อการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการ

ข้อความ	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นหน้าที่ของ อสม.	3.35	1.09	4.22	0.69
2. อสม. ควรให้คำแนะนำในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัยได้	3.70	0.94	4.28	0.74
3. อสม. ควรให้คำแนะนำวิธีการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้	3.73	0.92	4.37	0.66
4. อสม. ควรมีความรู้และสามารถให้คำแนะนำการปฐมพยาบาลผู้ป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้	4.02	0.65	4.32	0.47
5. อสม. ควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย	4.08	0.81	4.43	0.50
6. อสม. ควรช่วยกันเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.80	0.88	4.25	0.60
7. อสม. ควรสนใจใฝ่หาความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย	4.00	0.78	4.28	0.55
8. การจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหากจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ใช่หน้าที่ของ อสม.	2.63	1.29	2.95	1.16
9. อสม. ควรเป็นแกนนำในการประสานกับ อบต. เพื่อแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.92	0.98	4.27	0.61
10. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ฐานะดีขึ้น	2.72	0.93	3.50	1.19

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อความ	ก่อน		หลัง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
11. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้ใช้	4.22	0.61	4.08	1.05
12. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ผู้บริโภคร	4.22	0.69	4.32	0.79
13. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น	2.13	0.95	2.30	0.91
14. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย	3.72	0.78	3.95	0.98
15. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยง ไม่ได้	2.45	1.18	2.65	1.18
16. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นสิ่งที่ทันสมัย	2.55	1.02	2.73	1.21
17. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ยากจนและมีหนี้สิน มากขึ้น	3.15	1.02	3.63	1.02
18. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดเวลา	2.17	0.78	2.32	0.93
19. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดแรงงาน	2.22	0.76	2.57	1.03
20. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้ดินเสีย	3.62	0.86	3.88	0.92
21. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้น้ำเสีย	3.78	0.82	4.03	0.78
22. การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลเสียต่อสัตว์น้ำ	4.02	0.75	4.27	0.78

จากตาราง 20 สมรรถนะด้านพฤติกรรมต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. ก่อนเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมมากที่สุดคือข้อ 11 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้ใช้ และข้อ 12 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้บริโภคร ค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมาได้แก่ ข้อ 5 อสม. ควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย, ข้อ 4 อสม. ควรมีความรู้และสามารถให้คำแนะนำการปฐมพยาบาลผู้ป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ และข้อ 22 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลเสียต่อสัตว์น้ำ ค่าเฉลี่ย 4.08, 4.02 และ 4.02 ตามลำดับ ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมน้อยที่สุดคือ ข้อ 13 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 2.13

ส่วนสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า อสม. มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงมากที่สุดคือข้อ 5 อสม. ควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย ค่าเฉลี่ย 4.43 รองลงมาได้แก่ ข้อ 3 อสม. ควรให้คำแนะนำวิธีการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้, ข้อ 4 อสม. ควรมีความรู้และสามารถให้คำแนะนำการปฐมพยาบาลผู้ป่วยจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ และข้อ 12 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้บริโภค ค่าเฉลี่ย 4.37, 4.32 และ 4.32 ตามลำดับ ส่วนข้อที่ อสม. มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเสี่ยงน้อยที่สุดคือ ข้อ 13 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้นค่าเฉลี่ย 2.30 รองลงมาได้แก่ข้อ 18 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดเวลา และข้อ 19 การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชช่วยประหยัดแรงงาน ค่าเฉลี่ย 2.32 และ 2.57 ตามลำดับ

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบทีและระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบเปรียบเทียบคะแนนสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการของอสม. (n=60)

การทดสอบ	$\bar{X}$	s.d.	df	t	P-value
ก่อนเข้าร่วมกระบวนการ	73.87	6.15	59	6.19	0.000
หลังเข้าร่วมกระบวนการ	81.13	7.37			

จากตาราง 21 เมื่อเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ อสม. พบว่า อสม. มีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงก่อนเข้าร่วมกระบวนการเท่ากับ 73.87 (S.D. = 6.15) และมีค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงหลังเข้าร่วมกระบวนการเท่ากับ 81.13 (S.D. = 7.37) โดยเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะด้านพฤติกรรมเสี่ยงของ อสม. หลังเข้าร่วมกระบวนการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value < 0.001)

4. ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแบบมีส่วนร่วมโดย อสม.

ในการประเมินผลกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแบบมีส่วนร่วมโดย อสม. โดยมีผลดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า อสม. ส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การเข้าร่วมกระบวนการได้รับประโยชน์มากเพราะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้รับรู้โทษภัยอันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น ได้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อน อสม. ด้วยกัน ได้มีโอกาสในการจัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง และได้มีส่วนร่วมในการประเมินผล กระบวนการเหล่านี้ทำให้ อสม. ได้มีโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะตนเองในด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นทั้งในเรื่อง โทษภัยอันตรายที่เกิดกับคน การเลือกซื้อสารเคมี การใช้สารเคมี การป้องกันตนเอง การปฐมพยาบาลผู้ป่วยแพ้สารเคมี การกำจัดขยะและสารพิษ รวมทั้งผลกระทบของสารเคมีต่อสัตว์และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังได้ลงมือปฏิบัติจริงในการจัดทำแผนชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การกำหนดกิจกรรมการดำเนินงาน การกำหนดงบประมาณ การประเมินผลสำเร็จ เป็นต้น ทำให้ อสม. มีทักษะในการจัดทำแผนงาน/โครงการในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ อสม. ยังได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้แสดงภาวะผู้นำและภาวะผู้ตามที่เหมาะสม ซึ่งที่ผ่านมา อสม. มักจะทำงานหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายเฉพาะในละแวกรับผิดชอบของตนเองเท่านั้น การได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่มส่งผลให้เกิดการเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของ อสม. ต่อไปนี้

“...ได้ประโยชน์มาก (การเข้าร่วมกระบวนการศึกษา) ได้พูด ทำให้ต้องมาคิดว่าที่ผ่านมาเราใช้ยาอย่างไร ถูกหรือผิดและได้ฟังคนอื่นพูด ทำให้รู้ว่าคนอื่นเขาใช้ยากันอย่างไร...”

(อสม. อำนาจ พุ่มไม้, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“... ดีนะ เพราะได้รู้ วิธีการใช้ยาของคนอื่นๆ คนบ้านเรายังมีคนไข้ยาที่ไม่ถูก
อยู่อีกมาก...”

(อสม. ปราณี คุณาเวชกิจ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“...ได้ความรู้ดี ได้ฟังคนอื่นพูด บางทีไม่กล้าถาม ไม่กล้าพูด กลัวผิด พอได้
ฟังคนอื่นพูด ทำให้รู้ว่าเขาทำเหมือนเราทำ เลยอยากพูดบ้าง...”

(อสม. ธนภรณ์ ลิ้มรส, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

2. รูปแบบการเข้ากระบวนการกลุ่มในการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจาก
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า ความมีอิสระกับการเข้ากลุ่มทั้งเรื่องการใช้เวลาและสถานที่ มุ่งเน้น
ความสะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ในบรรยากาศที่เป็นกันเองและไม่เครียด ทำให้
อสม. เกือบทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมในกระบวนการอย่างต่อเนื่องครบทุกครั้ง มี อสม. เพียงบางคนที่
ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการได้ครบทุกครั้ง เนื่องจากติดภารกิจทางราชการเพราะมี
อสม. บางส่วนดำรงตำแหน่งอื่นในสังคมด้วย เช่น ประชุม อบต. ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ประชุม
กรรมการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น โดยให้เหตุผลว่า แรงจูงใจที่ทำให้ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมเพราะ
ต้องการได้ความรู้เพิ่มเติมให้กับตนเอง เพราะปัญหาเรื่องการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาที่
สำคัญของตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เป็นปัญหาที่มีความแตกต่างจากปัญหาของตำบลอื่นเพราะ
ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาตลอดทั้งปี มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างมาก
ตลอดทั้งปีเช่นกัน จึงจำเป็นต้องมีโครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อแก้ไขปัญหา
โดยไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการและเมื่อได้รับทราบการชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอน
การทำกิจกรรมแล้วทำให้รู้สึกต้องการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เพราะเป็นโครงการที่มีประโยชน์และ
ตรงกับสภาพปัญหาการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ดังคำสัมภาษณ์
ของ อสม. ต่อไปนี้

“...อยากมาประชุมกับเพื่อนทุกครั้ง แต่ติดประชุมเงินหมู่บ้านจริงๆ ตอนแรก
กะว่าจะรีบไปประชุมกองทุนก่อนแล้วจะรีบมา แต่มาไม่ทัน เลยไปถามว่าจะประชุมกัน
อีกเมื่อไร...”

(อสม. โสภณ โพธิ์ไคร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“... ในตอนแรก คิดว่าเป็นเรื่องของอนามัย และ อบต. เพิ่งรู้ว่าเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่ต้องช่วยกันทำ...”

(อสม. ปราบรณา ผิวผา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“... เพิ่งจะรู้ว่าบ้านเราช่วยกันเยอะขนาดนี้ พวกเราต้องช่วยกันบอกต่อๆ กันให้ช่วยกันเพราะบ้านเราต้องทำนากันตลอดไป จะให้ไปทำงานอื่นก็ไม่รู้จะไปทำอะไรกัน...”

(อสม. สุนีย์ แยมบุช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

3. ความสามารถในการพัฒนาตนเอง พบว่า การได้มีโอกาสในการจัดทำแผนงานโครงการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง ตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน การกำหนดงบประมาณ การประเมินผล ทำให้ อสม. เกิดความมั่นใจในความสามารถตนเองมากขึ้นว่าจะสามารถจัดทำแผนงานโครงการที่เป็นปัญหาในหมู่บ้าน หรือชุมชนเพื่อเสนอให้กับ อบต. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาจะถูกสั่งให้ทำงานเป็นเรื่อยๆ โดยไม่ทราบว่าจะทำไมต้องทำ และไม่มีโอกาสได้มีส่วนในการจัดทำโครงการเหล่านั้นเลย ซึ่งการได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทำให้มีความเข้าใจในขั้นตอนการจัดทำโครงการมากขึ้น และคิดว่าน่าจะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดโครงการแก้ไขปัญหาคืออื่นๆ ในชุมชนได้ นอกจากนี้วิธีการพัฒนาความรู้ โดยการได้แลกเปลี่ยนความรู้โดยตรงกับเพื่อน อสม. และผู้วิจัย ซึ่งเป็นประสบการณ์โดยตรงของแต่ละคน ได้ซักถามอย่างเต็มที่และมีอิสระในการได้แสดงความคิดเห็น โดยไม่มีข้อจำกัด และที่สำคัญได้ข้อสรุปความรู้ที่ถูกต้องตรงกับความต้องการและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทำให้มีพฤติกรรมที่ดีเกี่ยวกับบทบาทในการแก้ไขปัญหาคือ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น รวมทั้งการนำไปปฏิบัติและแนะนำหรือถ่ายทอดให้กับผู้อื่นต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของ อสม. ต่อไปนี้

“... ตอนแรกมีเพื่อน อสม. ชวนมา แต่พอมารู้แล้วได้ความรู้เรื่องการไ้ยา ก็ดี เพราะเราต้องไ้มันเกือบทุกวัน จะได้ป้องกันตัวเองได้และบอกกับคนอื่นได้...”

(อสม. วันดี แจ้งจิ้น, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“...เมื่อก่อนพูดแล้วไม่มีใครฟัง เราเองก็ไม่แน่ใจว่าเราพูดถูกหรือเปล่า เลยไม่
อยากบอกใคร สอนใคร เดียวนี้เรารู้แล้วว่า ยามันไม่ดีอย่างไร เลยกล้าที่จะบอกคนอื่น
มากขึ้น...”

(อสม. วันเพ็ญ ภาคภูมิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“... เมื่อก่อนเราใช้ยาไม่ถูก เวลาเราพูดสอนใคร ทำให้ไม่มีใครเชื่อ แต่ตอนนี้
เรารู้แล้วว่า จะใช้ยาอย่างไรให้ถูกต้อง คงมีคนเชื่อเรามากขึ้น...”

(อสม. ณรงค์ มีสอาด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

4. ความเหมาะสมของกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. ในการแก้ไข
ปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า กิจกรรมกระบวนการ พัฒนาสมรรถนะ อสม. ทั้งการทำ
สนทนากลุ่ม การอภิปรายกลุ่มและการทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ที่มุ่งเน้นความสะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ภายใต้รูปแบบกิจกรรมที่เรียบง่ายไม่
ซับซ้อนมีความยืดหยุ่นสูง ทำให้ อสม. มีความพึงพอใจในกิจกรรมวิธีการที่ใช้ โดยเฉพาะใน
ขั้นตอนกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ อสม. จะให้ความสนใจมาก มีความกระตือรือร้น
ที่จะแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก บรรยากาศ
สนุกสนาน เป็นกันเอง ซึ่งการจัดกิจกรรมเวทีให้ อสม. ได้แลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการเล่า
ประสบการณ์ที่ผ่านมาของแต่ละคน รวมทั้งการให้ อสม. ได้มีประสบการณ์ตรงโดยลงมือ
ปฏิบัติการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง อีกทั้งให้ อสม. ได้วิเคราะห์บทบาท
หน้าที่ของตนเองในอดีตที่ผ่านมาและบทบาทที่สังคมคาดหวังเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมี
กำจัดศัตรูพืช และได้จัดทำแผนชุมชนได้อย่างครอบคลุมทุกปัญหา ดังคำสัมภาษณ์ของ อสม.
ต่อไปนี้

“...รู้สึกว่ามันดีมาก ได้พูด ได้คุยแบบกันเอง หมอไม่ได้สอนเรา แต่เรารู้ของ
เราเอง...”

(อสม. จำปี ชันทวีชัย, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“...ได้ความรู้มากเลย เมื่อก่อนเคยทำประชามติ แต่ไม่ได้ลงมือทำโครงการ แก้ไขปัญหา คราวนี้ได้ทำจริง...”

(อสม. นิชล ยิ้มฉุน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

“...พอเราทำโครงการเป็นแล้ว คงไม่ยากที่เราจะช่วยกันแก้ไข ถ้าเราช่วยกันทำ ผมเองเป็น อบต. ด้วย จะเอาโครงไปให้ อบต. ทำในปีหน้า...”

(อสม. รัชชานนท์ เหลืองอ่อน, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2551)

ตอนที่ 6 ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลัง

1. รูปแบบการจัดเวที

กระบวนการจัดกิจกรรมในการเวทีจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของอสม. โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก และมีผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้จัดบันทึกและอำนวยความสะดวก โดยเริ่มจาก ให้ทุกคนแนะนำตนเองก่อน ถึงแม้ทุกคนจะรู้จักกันแล้วก็ตาม ทั้งเพื่อให้เกิดความเป็นกันเอง ผ่อนคลายและกล้าพูดมากขึ้น เป็นการทำความรู้จักกันและระหว่างคณะผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมกระบวนการ นอกจากนี้ยังต้องกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งกำหนดกติกาในการแสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชร่วมกัน หลังจากนั้นผู้วิจัย จะตั้งประเด็นการนำเสนอปัญหาด้านความรู้ที่ผิดๆ หรือข้อที่ อสม. มีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับต่ำไปสูงตามลำดับที่ได้จัดเตรียมไว้ แบ่งเป็นประเด็นสำคัญๆ โดยเปิดโอกาส และกระตุ้นให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และทั่วถึง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เตรียมข้อมูลคะแนนความรู้ก่อนเข้าร่วมกระบวนการของ อสม. แต่ละคนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกระตุ้นให้ผู้ที่มีคะแนนความรู้สูง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีคะแนนความรู้ต่ำในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มให้มากที่สุด โดยมีบางครั้งที่ อสม. เกิดความคิดเห็นหรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้งเกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นระหว่างบุคคล ผู้วิจัยจำเป็นต้องเป็นผู้แนะนำเพื่อลดความขัดแย้งและชี้แนะไปในทางที่ถูกต้อง และสุดท้ายก่อนขึ้นประเด็นใหม่ ผู้วิจัยจะเป็นผู้สรุปองค์ความรู้ที่ได้ในแต่ละประเด็นเพื่อเป็นการสรุปสุดท้ายให้ทุกคนเข้าใจตรงกันโดยปราศจากข้อสงสัย

ในการจัดเวทีจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของอสม. จะคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาเข้าร่วมกระบวนการของ อสม. ทุกคน และเลือกสถานที่ที่เป็นสัดส่วน ปราศจากสิ่งรบกวน โดยจัดเวทีการสนทนาเป็นวงกลม แบ่งการจัดเวทีจัดการความรู้เป็น

กลุ่มย่อยๆ กลุ่มละจำนวน 8 -12 คน แบ่งเป็น 5 ครั้ง โดยแต่ละครั้งจะให้ อสม. ร่วมกันกำหนดสถานที่ที่ทุกคนสามารถเดินทางมาได้สะดวก และแบ่งกลุ่มกันเองตามความสมัครใจ

2. ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้

อสม. ที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาความรู้มีความหลากหลาย โดยนอกจากเป็น อสม. แล้วบางคนยังมีตำแหน่งอื่นในชุมชน เช่น เป็นสมาชิก อบต., ผู้ใหญ่บ้าน, กรรมการกองทุนหมู่บ้าน และมีความหลากหลายในการประกอบอาชีพ โดย อสม. ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีบางคนเป็นเจ้าของร้านขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ อสม. แต่ละคนยังมีประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ต่างกัน เช่น บางคนเคยแพ้ยา บางคนเคยฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้วยตนเอง บางคนไม่เคยแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช บางคนไม่เคยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า อสม. ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นอย่างยิ่ง มีการแสดงความคิดเห็นโต้ตอบ และสนับสนุนหรือเสริมความคิดซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้แต่ละคนเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าที่ได้แสดงความคิดเห็น เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ มีผู้รับฟังและเห็นด้วยกับความคิดของตน เกิดความสนุกสนานเป็นกันเอง บางคนแสดงท่าทางประกอบ เช่น วิธีการผสมสารเคมี การฉีดพ่นสารเคมี บางคนเล่าประสบการณ์การแพ้ยาของตนเอง

3. ระยะเวลา/ช่วงเวลา

ในด้านความสอดคล้องของระยะเวลาและสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกับวิถีชีวิต ผลการศึกษาพบว่า มี อสม. บางคนที่ต้องมีภารกิจอื่นในช่วงเวลาที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมทั้งที่ได้ตกลงนัดหมายกับกลุ่มไว้ล่วงหน้าแล้วก็ตามเพราะมีการนัดประชุมเร่งด่วนจากหน่วยงานอื่น อสม. บางคนต้องการให้เลื่อนการทำกิจกรรมกลุ่มเพราะต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกครั้งแต่สมาชิก อสม. ส่วนใหญ่มีความพร้อมเพราะเป็นมติของกลุ่มที่ได้ตกลงกันเองและนัดหมายกันแล้ว จึงทำให้ อสม. บางคนที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นว่าช่วงเวลาไม่เหมาะสม นอกจากนี้พบว่า อสม. มีความพึงพอใจในสถานที่จัดกิจกรรมและมีความพึงพอใจในรูปแบบการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ และสัญจรไปตามหมู่บ้านโดยให้ อสม. สามารถกำหนดสถานที่และช่วงเวลาได้เองตามความพร้อม โดยในการจัดเวทีจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ของ อสม. จะคำนึงถึงบริบทของชุมชนและวิถีชีวิตของ อสม. เป็นสำคัญ โดยการพูดคุยหาข้อสรุปร่วมกันถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดเวทีที่ไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ และประเด็นสำคัญของชุมชน ได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ช่วงเวลาที่เหมาะสมคือช่วงเวลาตอนบ่ายเพราะช่วงเช้าในแต่ละวัน อสม. ส่วนใหญ่จะไปประกอบอาชีพประจำวันก่อน

โดยจะรีบทำงานให้แล้วเสร็จ หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้วจึงจะมาเข้าร่วมกระบวนการ โดยตกลงกันว่าเวลาที่เหมาะสมคือประมาณ 14.00 น. เป็นต้นไป โดยในการเวทีจัดการความรู้ในแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง หรือจนกว่าทุกคนจะได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเป็นที่พอใจของทุกคน

4. ผลของการเข้าร่วมกระบวนการ

หลังเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาความรู้ อสม. ส่วนใหญ่บอกว่ามีความรู้เพิ่มขึ้นมาก เช่นมีความรู้ในการเลือกซื้อสารเคมีที่ถูกต้องว่า จะต้องดูที่ชื่อสามัญของสารเคมีและข้อบ่งใช้ว่าตรงกับโรคพืชและแมลงที่เป็นปัญหาหรือไม่ และจะต้องอ่านฉลากก่อนใช้สารเคมีเพื่อจะได้เข้าใจวิธีการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้ปริมาณตามสัดส่วนที่กำหนด ไม่มากหรือน้อยเกินไป รวมทั้งสามารถใช้ผสมกับสารเคมีชนิดใดได้บ้างเพื่อให้สารเคมีออกฤทธิ์ได้เต็มที่และปลอดภัยต่อผู้ใช้ สัตว์น้ำและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้ความรู้ในด้านการป้องกันตนเองในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการเก็บสารเคมีและการกำจัดขยะที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะในด้านพฤติกรรม โดยการนำแผนงานชุมชน/โครงการที่ได้ร่วมกันจัดทำทั้งสิ้น จำนวน 8 โครงการมานำเสนอในที่ประชุมกลุ่มเพื่อให้ อสม. ได้รับรู้ผลงานของกลุ่มที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันลงมือปฏิบัติจริง ด้วยบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความสามัคคี ซึ่งทำให้ อสม. ได้เห็นความก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลงและความสำเร็จในผลงานของตนเองในการจัดทำแผนงาน/โครงการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ซึ่งความสำเร็จนี้ นอกจากจะทำให้ อสม. เชื่อว่าตัวเองสามารถทำได้แล้ว ความเชื่อนี้ก็จะผลักดันให้ อสม. กระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ และทักษะเหล่านั้นเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าในอดีตที่ผ่านมา อสม. ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจปัญหาเกี่ยวกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนหรือไม่ได้สนใจทำกิจกรรมที่ดำเนินการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนโดยตรง มีเพียงการใช้ความรู้ในการป้องกันตนเองเวลาใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชหรือแนะนำสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น โดยส่วนใหญ่จะได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัย เท่านั้น แต่เมื่อได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทั้งในด้านความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกว่าปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนเป็นเรื่องสำคัญมีผลกระทบต่อสุขภาพของสมาชิกทุกคนในชุมชน รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งการแก้ไขไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นเลยความสามารถของคนในชุมชน โดยเห็นตรงกันว่า อสม. จะต้องเป็นผู้ผลักดันแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นให้เข้าไปบรรจุในแผนงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษมให้ได้เพราะมี อสม. หลายคนที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ในแต่

ละหมู่บ้านยังมีกองทุนหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ซึ่ง อสม. เห็นว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะสามารถนำงบประมาณมาสนับสนุนแผนชุมชนดังกล่าวได้ หลังจากนั้น อสม. ได้อภิปรายกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องบทบาทหน้าที่ของ อสม. ต่อการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตามกลุ่มที่คาดหวัง พบว่า อสม. เกิดความตระหนักในคุณค่าตนเอง ว่าตนเองมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งพบว่า นอกเหนือจากบทบาทในการจัดทำแผนชุมชนและผลักดันแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติผ่านช่องทางต่างๆ ในชุมชนแล้ว บทบาทที่สำคัญของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ชาวบ้านหรือประชาชนคาดหวังคือ อสม. จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการป้องกันตนเอง และการเผยแพร่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับโทษภัยอันตราย การป้องกันตนเองและการปฐมพยาบาลผู้ป่วยแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้แก่เพื่อนบ้านญาติมิตรและเกษตรกรกลุ่มเสี่ยง เช่น กลุ่มที่รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

5. ความเหมาะสมของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของ อสม.

5.1 วิธีการเข้าถึงชุมชนของผู้วิจัย

การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับ อสม. รวมทั้งการสร้างบรรยากาศการยอมรับของ อสม. ซึ่งเป็นเงื่อนไขความสำคัญของการดำเนินการวิจัย อันจะทำให้ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การค้นหาปัญหา การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมตรงกับปัญหา จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมกิจกรรมการพัฒนาและพิธีกรรมต่างๆ ของชุมชนอยู่เป็นนิจ เช่น การประชุมประจำเดือนของกลุ่ม อสม. การทอดผ้าป่า การทำบุญ การรดน้ำดำหัว การแข่งขันกีฬาในชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสัมพันธ์กับ อสม. เป็นอย่างดี การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคย ผู้วิจัยอาศัยทัศนคติที่ดีและเทคนิควิธีการในการสร้างความยอมรับ ได้แก่ การให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของ อสม. ทุกคนเปิดกว้างพร้อมที่จะรับรู้และเรียนรู้สิ่งที่เกิดขึ้น การตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบ เคารพในการตัดสินใจ เป็นต้น และประการสำคัญในทุกขั้นตอนกิจกรรมของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ ผู้วิจัยสร้างความเป็นกันเองกับทุกคน โดยไม่เลือกสร้างสัมพันธ์กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

5.2 การใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้การวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการโดยการเสริมสร้างพลัง อสม. ด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการความรู้ในขั้นตอนของการพัฒนาความรู้ การประยุกต์ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาทักษะ และการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้บทบาทตนเอง และการรับรู้ความสามารถตนเองในขั้นตอนการพัฒนาพฤติกรรมดี ถือเป็นกลวิธีหลัก และเป็นรูปแบบที่

สำคัญที่สุดในการนำมาปรับใช้เพื่อให้ตรงกับระดับสมรรถนะที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานของ อสม. แต่ละคนใน 60 คน ซึ่ง อสม. สามารถตอบรับและเข้าใจรวดเร็วเพราะทุกคนคุ้นเคย ทุกคนรู้ว่าปัญหาของชุมชนคืออะไร มีสาเหตุมาจากอะไร การแก้ปัญหานั้นนำไปสู่เป้าหมายอะไร วิธีการที่จะเดินไปสู่เป้าหมายนั้น ต้องใช้วิธีการอย่างไรบ้าง สิ่งที่พบคือ การนำแนวคิดการจัดการความรู้ มาร่วมกันวิเคราะห์เป็นการเพิ่มมุมมองได้อย่างลึกซึ้งและหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพราะ อสม. มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เรื่องสารเคมีกำจัดศัตรูพืชค่อนข้างดี ซึ่งได้จากพื้นฐานการศึกษา การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสาธารณะ การรณรงค์ของทางราชการ ประสบการณ์การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยตรง โดยในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ อสม. แต่ละคนจะใช้หรือพูดภาษาถิ่น ทำให้ อสม. เกิดความมั่นใจในการพูด และกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ทำให้บรรยากาศการแลกเปลี่ยน ความรู้มีความต่อเนื่อง สนุกสนานและเป็นกันเอง ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวาง และเป็นไปอย่างเข้มข้น โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้การประชุมปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็นกรอบในการวิเคราะห์เชิงเหตุผล และพื้นฐานความรู้ด้านผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตลอดจนการป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม สิ่งที่ ได้คือแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีโครงการ/กิจกรรมในการปฏิบัติที่ ชัดเจนและเป็นรูปธรรม สร้างความยับยั้งชั่งใจที่จะชักนำให้ อสม. มาร่วมกันทำงานสานต่อ อย่างมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น รูปธรรมที่กลุ่ม อสม. 60 คน ได้สัมผัสจากความพยายามใช้ แนวคิดในการแก้ไขปัญหามีความเป็นไปด้วยความคุ้นเคยและมีประสบการณ์ยาวนานมาช่วยใน จัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ทำให้ อสม. สามารถเขียนแผนชุมชน ได้อย่างราบรื่น

นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการเสริมสร้างพลัง ดำเนินการในพื้นที่ที่มีสถานการณ์ปัญหาจริงๆ ทำให้ อสม. สามารถมองเห็นสภาพปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ชัดเจนกว่าการจัดกิจกรรมในห้องประชุม หรือจัดกิจกรรมนอกชุมชน โดยการกำหนดวัน เวลาและสถานที่ในการจัดเวทีการจัดการความรู้และการจัดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะนั้น กระทำโดยให้ อสม. เป็นผู้กำหนดวัน เวลาและสถานที่เอง ตามความพร้อมและความสะดวกของกลุ่ม โดยเฉพาะในขั้นตอนการประยุกต์ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสะท้อนปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของ อสม. เอง ไม่ใช่เกิดจากนักวิจัย และแผนงาน/กิจกรรมและโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ ล้วนเกิดจากความคิดของ อสม. ทั้งสิ้น จึง

มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้สูงในการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งเนื่องจาก อสม. ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ดังนั้นแผนงาน/กิจกรรมและโครงการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ จึงมีความเหมาะสมที่นำไปใช้กับเกษตรกรในชุมชน (Practical Solution) จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลัง มีความเหมาะสมกับบริบทและวิถีชีวิตชุมชน

8. การมีส่วนร่วม ของ อสม. ในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ

โดยพื้นฐานเดิมแล้ว อสม. มักเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำมีความเสียสละแก่หมู่บ้านและเป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นทุนเดิมอยู่แล้วและโดยปกติกลุ่ม อสม. จะมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาสาธารณสุขในเขตรับผิดชอบกันเป็นประจำอยู่แล้ว การได้มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. นับว่ามีความสำคัญอย่างมากเพราะ อสม. เป็นผู้ที่มีใกล้ชิดกับปัญหาสุขภาพของชาวบ้านมาก และมีองค์ความรู้ในเรื่องผลกระทบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอื่น การดำเนินการวิจัยในเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช อสม. จึงมีความสำคัญที่สุดต่อการทำกระบวนการ นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีความสอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี เนื่องจาก อสม. มีความเข้าใจชุมชน มีความสามารถในการประสานงาน ทำให้เกิดความต่อเนื่องซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของแผนงาน/โครงการ การเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในครั้งนี้ของ อสม. ได้สร้างภาวะ “ผู้นำ ผู้นำนุณ” ให้เกิดขึ้นในชุมชน จากการวิเคราะห์บทบาทในการมีส่วนร่วมของ อสม. ผู้ที่แสดงบทบาทเป็นผู้นำในกระบวนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีสาเหตุที่ทำให้ อสม. มีการแสดงบทบาทนำดังนี้

8.1 การได้รับประโยชน์ปัจจุบันและสืบเนื่อง เนื่องจาก อสม. ที่เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในครั้งนี้ ได้แสดงบทบาทเป็นผู้นำเพราะเป็นผู้ที่ร่วมเข้ารับผลประโยชน์จากกระบวนการพัฒนาสมรรถนะทั้งปัจจุบันและสืบเนื่องต่อไป ซึ่งโดยปกติแล้ว อสม. เหล่านี้ต่างต้องมีบทบาทในการควบคุมดูแลและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของชุมชนโดยหน้าที่อยู่แล้ว เมื่อมีกระบวนการพัฒนาสมรรถนะนี้ขึ้นจึงทำให้ อสม. ต่างแสดงบทบาทนำในกิจกรรมของกลุ่มเพราะจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ส่วน อสม. ที่เป็นสมาชิก อบต. เป็นนักการเมืองระดับรากหญ้าหรือนักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านเลือกเข้ามาเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมาก และมักจะเข้าร่วมในกิจกรรมกับชาวบ้านแทบทุกกิจกรรมที่ตนเองจะสามารถอุทิศตนเข้าร่วมงานได้เพื่อรักษาฐานคะแนนเสียงไว้ให้ยาวนาน ส่วน อสม. ที่เป็นสมาชิก อบต. ที่ได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะได้ร่วมค้นหาและรับรู้ปัญหาร่วมกับกลุ่ม อสม. ได้รับรู้ความคิดเห็นตลอดจนได้ร่วมแสดง

ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และที่สำคัญ จะช่วยผลักดันแผนงานชุมชน/โครงการในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้เป็นความจริงได้โดยการบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะยาวและแผนปฏิบัติงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

8.2 ศักยภาพที่มีอยู่เดิมของความเป็นผู้นำ เพราะ อสม. ผู้แสดงบทบาทนำเดิมเป็นผู้ที่มีศักยภาพในตัวเองอยู่แล้วเป็นทุนเดิม เป็นผู้ที่มีบุคลิกน่าเลื่อมใส เป็นคนทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างจริงจัง เป็นที่นับถือแก่ชุมชน ชอบช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านมาแต่อดีต โดย อสม. ที่แสดงบทบาทในการเป็นผู้นำในการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะอยู่เสมอ ได้แก่ อสม. ที่ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วน อสม. ที่เป็นเกษตรกรและแม่บ้าน จะแสดงบทบาทในการเป็นผู้ตามในการเข้าร่วมกิจกรรม และ อสม. ผู้ที่มักแสดงความคิดเห็นต่อต้าน หรือหาข้อมาขัดแย้งกับความคิดของผู้อื่นอยู่เสมอ ได้แก่ อสม. ที่เป็นแม่บ้านบางคนและเจ้าของร้านขายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วน อสม. ที่แสดงความคิดเห็นในกลุ่มน้อย ได้แก่ อสม. ที่เป็นแม่บ้านและเป็นเกษตรกร ซึ่งมักถูกกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ แต่อาจด้วยความด้อยประสบการณ์ จึงมักมีข้อคิดเห็นที่สั้น และค่อนข้างคล้อยตามผู้อื่น

8.3 เป็นผู้มีประสบการณ์มากในการทำกิจกรรมกลุ่ม อสม. ผู้แสดงบทบาทนำในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครั้งนี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมทำประชาคม ทำให้มีความคุ้นเคยกับการทำกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนเคยมีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง เป็นผู้ริเริ่มโครงการ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการกลุ่มในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

9. ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นเครื่องมือให้ อสม. ได้พัฒนาสมรรถนะตามแนวทางเสริมสร้างพลังเพื่อให้ อสม. เกิดความรู้ สามารถวิเคราะห์และเข้าใจปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชุมชน ภายใต้การทำงานร่วมกันของ อสม. ในรูปแบบของการทำงานกันเป็นทีม สมาชิกกลุ่มทุกคนมีการตัดสินใจร่วมกันในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาและสร้างแผนงานชุมชน ตลอดจนการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม สมาชิกกลุ่มทุกคนมีอำนาจร่วมกันในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานมีการถกเถียง หรือการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกันตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดีผลเสีย จากการระดมสมองเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และการจัดการความรู้ ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มให้มีการถกเถียงเพื่อแลกเปลี่ยนและเสนอข้อมูลจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของทีมวิจัยเอง พบว่า อสม. ทุกคนมีส่วนร่วมในการถกเถียงด้วยเหตุและผล และเป็นประชาธิปไตย

ท้ายสุดก็ได้ข้อสรุปของกลุ่มซึ่งก็คือแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมนี้คือทักษะและบทเรียนที่ได้ของการทำงานร่วมกัน

10. ประสิทธิผลของกระบวนการ

ในด้านผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตของชุมชน จากการเข้าร่วมกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของ อสม. พบว่า อสม. คิดว่ากระบวนการพัฒนาสมรรถนะนี้ยังไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากนักเพราะแผนงานชุมชนที่ได้การระดมความคิดของ อสม. ยังไม่ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริง จึงอาจจะยังไม่เห็นผลหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากนัก เนื่องจากกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงคือชาวนาแต่ชาวนาไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม โดย อสม. จะต้องนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอด เผยแพร่และให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่ชาวนา และ อสม. ที่เป็นชาวนาจะต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวนาได้ รวมทั้งยังต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันผลักดันแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชให้นำไปสู่การปฏิบัติ

11. จุดเด่นของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม.

11.1 ความสะดวก เรียบง่าย และมีอิสระกับการเข้ากลุ่ม

กิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังตามขั้นตอนการศึกษาวิจัย ทั้งการทำสนทนากลุ่ม อภิปรายกลุ่มและการทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต่างมุ่งเน้นความสะดวกและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในบรรยากาศที่เป็นกันเองและไม่เครียด ภายใต้รูปแบบกิจกรรมที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อนมีความยืดหยุ่นสูง ทั้งเรื่องการใช้เวลาและสถานที่ ทำให้ อสม. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง การวิจัยนี้ อสม. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้กำหนดสถานที่และเวลาเอง โดยดูจากความสะดวกสบาย เวลาว่างของกลุ่มเป็นหลัก ไม่ได้กำหนดโดยตัวผู้วิจัย หรือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งมักใช้เวลาราชการเพราะยึดเอาความสะดวกของเจ้าหน้าที่ ซึ่งตรงกับเวลาที่ อสม. ต้องออกไปประกอบอาชีพ โดยทุกครั้งที่มีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ อสม. มักจะเลือกสถานที่จัดบริเวณบ้านผู้ใหญ่บ้าน ศาลาวัด ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น โดยได้สร้างความศรัทธาให้แก่ชุมชนเป็นอย่างมาก ชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะและสัญจรผ่านไปผ่านมามักมางุดูเสมอ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมรับฟังอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ช่วงเวลาที่ใช้ในการสนทนากลุ่มมักเป็นเวลาบ่ายหรือตอนเย็น หลังจาก อสม. ได้ทำกิจกรรมในการประกอบอาชีพคือไปไร่ไปนามาก่อนแล้ว โดยจะเร่งทำงานให้เสร็จเร็วกว่าปกติ นอกจากจะได้ผลที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนแล้ว กระบวนการพัฒนาสมรรถนะยังมีส่วน

สร้างกิจกรรมสามัคคีเพราะในการจัดสนทนากลุ่ม ยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในหมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดสารทุกข์สุกดิบ ซึ่งกันและกัน การสนทนากลุ่มที่ถูกนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน สร้างความตื่นตัวให้กับ อสม. ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามสภาพการดำเนินชีวิตปัจจุบันที่ลงตัวทั้งเวลาและสถานที่สร้างความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรมกลุ่มในกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครั้งต่อไป

11.2 มีสถาบันหลักของชุมชนรองรับแผนชุมชน

11.2.1 จากการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะครั้งนี้ ทำให้ อสม. ที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลชานรับในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ และสานต่อแผนงาน/โครงการอย่างเต็มใจยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลที่ต้องดูแลแก้ไขปัญหาผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่สุขเกษม มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในเขตราชการส่วนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น คือ การห้ามถ่าย เททิ้งสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในที่สาธารณะ โดยการออกข้อกำหนดและการควบคุมดูแลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเก็บขน ทำลาย และจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญในที่สาธารณะ ซึ่งในที่นี้คือแหล่งน้ำ ได้แก่ คลอง หนอง และบึง ในเขตพื้นที่ของตนให้ปราศจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างปนเปื้อน เมื่อมีโครงการนี้ขึ้นองค์การบริหารส่วนตำบลคงไม่ต้องทำหน้าที่อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพังอีกต่อไป แต่จะมี อสม. และชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้วย

11.2.2 สถานีอนามัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสถานีอนามัยตำบลบ้านใหม่สุขเกษม นอกจากจะเป็นหัวใจใหญ่ในการเข้าร่วมดำเนินการวิจัยครั้งนี้อย่างเต็มใจยิ่ง ยังมีการชักนำอสม. เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งบทบาทหน้าที่โดยตรงของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีหน้าที่ให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชนอยู่แล้ว การเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการเข้าร่วม ที่ได้รับผลประโยชน์ด้วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขยังมีบทบาทในฐานะเจ้าพนักงานสาธารณสุขในการใช้อำนาจตาม พรบ. สาธารณสุข พ.ศ. 2535 มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และคอยสอดส่องดูแลว่าจะมีปัญหาทางด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบหรือไม่ หากพบเหตุที่ไม่ถูกต้อง หรือมีการกระทำใดๆ ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ หรือข้อกำหนดท้องถิ่นก็ให้แจ้งเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยเจ้าพนักงานสาธารณสุขเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำใน

การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาครั้งนี้อย่างเต็มกำลัง ซึ่งสังเกตได้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จะช่วยในการจัดเตรียมเสบียงอาหาร การจัดสถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ การวิ่งประสานสมาชิกกลุ่ม อสม. และจัดเตรียมเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความยั่งยืน ถ้าผู้วิจัยออกจากพื้นที่

11.2.3 อสม. รับรู้บทบาทและคุณค่าในตนเองในการแก้ไขปัญหา หลังจากการจัดทำแผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยจัดทำโครงการที่รายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ได้มีการทบทวนขั้นตอนกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งผลลัพธ์ที่ได้รับ และมีการอภิปรายบทบาทหน้าที่และภารกิจต่อไปในการผลักดัน หรือนำโครงการไปขยายผลในทางปฏิบัติการร่วมกัน เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญของ อสม. ต่อความยั่งยืนของการแก้ไขปัญหาและโครงการที่ได้เหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของ อสม. ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ แผนชุมชนในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้ ส่งผลให้ อสม. เพิ่มความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเองต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและสามารถตอกย้ำความมั่นใจในสมรรถนะของตนเองในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้

ตอนที่ 7 สรุปขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

หลังจากได้ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้ว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยมีผลการสังเคราะห์กระบวนการในแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า โดยในขั้นตอนนี้แบ่งปัจจัยนำเข้า ในการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมทีมวิจัย โดยการสร้างทีมวิทยากรกระบวนการและผู้ประสานงานในพื้นที่ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป เพราะจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีแนวคิดต้องการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และต้องเป็นผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมทีมวิจัยและสามารถเข้าร่วมกระบวนการได้จนถึงสิ้นสุดกระบวนการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงขี้เหล็กและขั้นตอนการศึกษา ชี้แจงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

ทบทวนขั้นตอนและเทคนิควิธีการทำกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ วิธีการและขั้นตอนการจัดเวทีการจัดการความรู้ (KM) วิธีการและขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (AIC) รวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในแต่ละกิจกรรม ตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. นอกจากนี้ยังต้องจัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นภาคสนาม เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป กระดาษ เครื่องเขียน อาหารและเครื่องดื่ม รวมทั้งสถานที่จัดประชุมที่แข็งแรงและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับ อสม. และโดยการประสานกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งเตรียมการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นด้วย

2. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยในเบื้องต้นเข้าพบและชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนกระบวนการดำเนินการวิจัยต่อผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างการยอมรับในระดับชุมชน หลังจากนั้นจึงทำปฏิทินชุมชนโดยการสังเกต การสนทนากลุ่ม และการเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนในวันสำคัญต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดระยะเวลา และการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะในแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างทีมวิจัยกับ อสม. โดยแสวงหา แยกแยะ อสม. ทั้งหมดที่มีอยู่ในพื้นที่ วิเคราะห์การยอมรับของกลุ่ม อสม. ด้วยกันว่า มีผู้ใดบ้างที่จะสามารถร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้อย่างราบรื่น หรือผู้ที่เป็นตัวหลักคือใคร หลังจากนั้นจะชักนำเข้าสู่กระบวนการวิจัยร่วมกันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและความเสียสละเพื่อชุมชน

3. การเตรียมความพร้อมของ อสม. ผู้เข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับ อสม. เพื่อให้สมาชิก อสม. ในกลุ่มได้รับทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนของการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และทำความเข้าใจกับข้อสรุป และกำหนดกติการ่วมกันในเรื่อง บทบาทของสมาชิก อสม. ในกลุ่มทุกคน ที่จะต้องปฏิบัติภายในกลุ่ม อีกทั้งจะเป็นการสร้างความรู้รัก ความคุ้นเคยในสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้ อสม. ได้มีการกล้าแสดงออก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ

ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาปัญหาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในด้านต่างๆ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนเข้าสู่กระบวนการพัฒนาสมรรถนะโดยศึกษาข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพเชิงโดยการศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขด้านบริบท และวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งจะทำให้ทราบปัจจัยเงื่อนไขบาง

ประการที่มีลักษณะเฉพาะในชุมชนที่มีอิทธิพลส่งเสริมหรือก่อให้เกิดสถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างกัน และศึกษาเชิงปริมาณโดยการใช้แบบสอบถามวัดสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนเข้าร่วมกระบวนการ แล้วนำข้อมูลผลการศึกษามารวบรวม อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นการคืนข้อมูลให้กับ กลุ่ม อสม. แล้วสร้างข้อตกลงร่วมกันว่ามีปัญหาหรือมีส่วนขาดในสมรรถนะข้อใดบ้างและในภาพรวมมีปัญหาสมรรถนะ ในด้านใดบ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาและนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. แต่ละด้านให้เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การแก้ไขปัญหาโดยการจัดกิจกรรมกระบวนการเสริมสร้างพลังเพื่อพัฒนาสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในขั้นตอนนี้แบ่งกระบวนการพัฒนาสมรรถนะออกเป็น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจัดการความรู้และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้บทบาทของตนเอง โดยจัดเวทีการสนทนากลุ่มให้ อสม. ที่มีสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงในแต่ละด้าน ทั้งสมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านพหุคุณนิสัย รวมทั้ง อสม. ที่มีประสบการณ์ตรงในด้านการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเป็นที่ยอมรับของประชาชนและกลุ่ม อสม. ด้วยกันมาเข้าร่วมกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อส่งเสริมให้ อสม. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านความรู้และประสบการณ์จากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างกลุ่ม อสม. ด้วยกัน รวมทั้งการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ อสม. ในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นจริงในปัจจุบันและบทบาท อสม. ที่สังคมหรือชุมชนคาดหวัง ในการจัดเวทีจัดการความรู้จะหมุนเวียนสลับกันไปตามชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆ โดยอสม. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นผู้กำหนดสถานที่และเวลาเอง โดยดูจากความพร้อมและ ว่างว่างของกลุ่มเป็นหลัก และควรเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในหมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถ่ายทอดสารทุกข์สุกดิบ ซึ่งกันและกัน โดยใช้เวทีการสนทนากลุ่มเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความตื่นตัวให้กับ อสม. ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและสร้างความต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรมกลุ่มในครั้งต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านทักษะในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง โดย การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (AIC) 6 ขั้นตอน (A-1, A-2, I-1, I-2, C-1 และ C-2) เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและโครงการในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน ในขั้นตอนนี้มีความยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลานานกว่าขั้นตอนอื่น ซึ่งนอกจากจะมีผู้วิจัยและวิทยากรกระบวนการประจำกลุ่ม

ในแต่ละกลุ่ม ช่วยกันทำหน้าที่กระตุ้นให้ อสม. ทุกคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการอำนวยความสะดวก การสร้างบรรยากาศ และทำหน้าที่เขียนข้อสรุปต่างๆ ที่ได้จากการระดมสมองของกลุ่ม หมุนเวียนส่งตัวแทนกลุ่มไปนำเสนอผลการระดมสมองในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผนชุมชน/โครงการแก้ไขปัญหและบางครั้งอาจมีการปรับกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ระยะที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะ อสม. ด้านพฤติกรรมนิสัยในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรับรู้บทบาทของตนเองและการประยุกต์ใช้แนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง โดยการทบทวนกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ และสรุปการผลที่ได้จากการเข้าร่วมกระบวนการในแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียดให้ทุกคนได้รับทราบและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายซักถามเพิ่มเติมเพื่อให้ มองเห็นภาพรวมในกิจกรรมผลงานที่กลุ่มร่วมแรงร่วมใจกันทำจนประสบความสำเร็จ และระดมสมองแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและอภิปรายต่อบทบาทหน้าที่ของ อสม. ในประเด็นบทบาทที่สังคมคาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในปัจจุบันของ อสม. เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ได้จากการระดมสมองในระยะที่ 1 เพื่อให้สมาชิกเกิดการรับรู้ในบทบาทของตนเองในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชรวมทั้งเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง และครอบครัว และชุมชน อีกทั้งเกิดความตระหนักว่า สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาใกล้ตัวและสามารถวิเคราะห์สาเหตุที่นำไปสู่การเกิดปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมทั้งสามารถวางแผนแก้ไขได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลกระบวนการเสริมสร้างพลัง ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การประเมินผลสมรรถนะ อสม. ในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังเข้าร่วมกระบวนการทั้ง 3 ด้านคือสมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านพฤติกรรมนิสัย

กิจกรรมที่ 2 การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสร้างทีมประเมินผลโดยคัดเลือก อสม. ที่สมัครใจเป็นทีมประเมิน แล้วมาช่วยกันกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลและสร้างเครื่องมือประเมินผลแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจะต้องไม่ซับซ้อนยุ่งยาก ใช้ภาษาเข้าใจง่าย และประเมินในประเด็นที่ อสม. ต้องการรับรู้ และช่วยกันวิเคราะห์และสรุปการประเมินโดยผู้วิจัยและ อสม.

กิจกรรมที่ 3 การประเมินผลโดยผู้วิจัย โดยการสังเคราะห์ในภาพรวมของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ในประเด็นเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของ อสม. ประโยชน์ที่ได้รับหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น

ความพึงพอใจและบรรยากาศการเข้าร่วมกระบวนการ ความเหมาะสมของวิธีการ วิทยากร
กระบวนการ ระยะเวลา สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ภาพ 16 แสดงกระบวนการพัฒนาสมรรถนะ อสม. โดยวิธีการเสริมสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช